

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen
Møte fredag den 28. juli 1950 kl. 13.

Møtet ble ledet av formannen, F i n n M o e.

Til stede: Hambro, Watnebryn (for Klippenvåg), Konrad Knudsen, Lavik, Finn Moe, Ryen (for Moseid), Sven Nielsen, Selvik, Strøm, Torp, Utheim, Valen, Johan Wiik, Natvig Pedersen, Kjøs, Bratteli, Arntzen (for Friis), Hegna, Lothe, Smitt Ingebretsen.

Statsminister Gerhardsen, utenriksminister Lange, statsråd Hauge, statsråd Gundersen, statsråd Brofoss, statsråd Meisdalshagen, utenriksråd Skylstad, ekspedisjonssjef Anker, minister Bryn, byråsjef Sivert Nilsen.

Formannen: Dette møte er innkalt etter henstilling fra Regjeringen, som gjerne ville konferere med den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite om en sak som Regjeringens medlemmer selv vil legge frem. Den beste fremgangsmåte er vel at utenriksministeren først gir en oversikt over det som er hendt siden komiteen sist var samlet og det som har foranlediget at dette møte er innkalt. Jeg gir ordet til utenriksministeren med en gang.

Utenriksminister Lange: Jeg går ut fra at det ikke skulle være nødvendig for meg å gi noen oversikt over handlingene på fronten i Korea, jeg forutsetter at samtlige av komiteens medlemmer har sett det avisene har bragt om det.

Det som har foranlediget sammenkallingen av dette møtet, er at det nå er gitt tydelig til kjenne at der er foregått en omvurdering hvor det gjelder de tidsfrister en bør ha i tankene i arbeidet med å bygge opp Atlanterhavslanternes felles forsvar. Konklusjonen på de overlegningene vi hadde da komiteen sist var samlet, var jo den at vi ville søke i denne situasjonen å opptre ikke bare i kontakt med våre allierte, men også, så langt det lå innenfor våre muligheters grenser, i takt med dem. Den vurdering vi på det tidspunkt hadde fått hvor det gjaldt arbeidet med styrkingen av Atlanterhavslanternes forsvar, var at det som til da var hendt i Korea, ikke ennå hadde gitt grunn til noen endringer i planleggingen. I mellomtiden har jo tingene gått sin gang i Korea. De har avslørt en vel betydelig større styrke på angripernes side enn de fleste regnet med. De har vel også avslørt i mange henseender større svakhet på de demokratiske lands side enn en kanskje hadde regnet med.

Hele utviklingen i Korea er jo bakgrunnen for det forslaget som president Truman la frem for den amerikanske kongress om en ekstraordinær bevilgning til amerikanernes eget forsvar på 10 milliarder dollars, og i det budskapet som ledsaget dette bevilgningsforslaget, ga president Truman klart uttrykk for at man på amerikansk side regnet med at det nå var blitt nødvendig at *alle* de frie nasjoner i verden, og i første rekke da de som har påtatt seg forpliktelsene innenfor Atlanterhavspakten, ydet en større innsats hvor det gjelder å bygge opp en rimelig militær beredskap.

Mandag i denne uken kom så den amerikanske ambassadøren i Utenriksdepartementet og overrakte en aide-mémoire som han meddelte samtidig ble tilstillet de andre medlemslandene innenfor Atlanterhavspakten, og denne aide-mémoire ledsaget han med en del kommentarer som han også etterlot i skriftlig form. Jeg tror den enkleste måten å redegjøre for dette på, er at jeg leser opp både aide-mémoiren og den ledsagende kommentar. Aide-mémoiren lyder slik:

"President Truman har foreslått at De Forente Staters militære anstrengelser blir vesentlig øket, og har gitt uttrykk for sin overbevisning om at andre frie nasjoner uten tvil også vil ønske å styrke sitt forsvar. Han har uttalt at de Forente Stater er villig til å yte ytterligere støtte til disse nasjoner for å hjelpe dem til å gi deres størst mulige bidrag til det felles forsvar. En går ut fra at i de land som er medlemmer av Atlanterhavspakten, vil slike programmer bli utarbeidet i samarbeid med de Forente Stater. Så snart det er mulig å avgjøre hva hver nasjon vil måtte foreta seg, vil Presidenten be Kongressen om de nødvendige tilleggsbevilgninger som trenges for å oppnå og opprettholde den felles styrke på det nødvendige nivå.

Presidenten har foreslått et utlegg på 10 milliarder dollar til de Forente Staters forsvar for å gjennomføre det store ekstra krafttak han har bedt om. Han har anmodet om at det må bli vedtatt større tilleggs-skatter og et utstrakt system av innenlandsk kontroll i de Forente Stater. De Forente Staters regjering mener at verdenssituasjonen krever at de andre medlemmer av Atlanterhavspakten treffer tiltak som gir uttrykk for en tilsvarende oppfatning av situasjonens presserende karakter. Det antas at ytterligere anstrengelser vil kreves av alle medlemmer av Atlanterhavspakten og av hele paktorganisasjonen for å dra fordel av utviklingen i øyeblikket og straks begynne et program hvis gjennomføring nødvendigvis må ta adskillig tid.

For at planene for en utvidelse av de Forente Staters forsvarsprogram kan bli samordnet med behovet hos medlemsstatene som likeledes utvider sine respektive forsvarsprogrammer, anmodes det innstendig om at den Kgl. Norske regjering innen den 5. august avgir det mest mulig nøyaktige overslag over arten og utstrekningen av de økte anstrengelser som regjeringen har til hensikt å gjøre både når det gjelder de vepnede styrker og den militære produksjon. Det vil også være til stor hjelp for de Forente Stater hvis den Kgl. Norske regjering finner det mulig å gi noen eksempler på de ytterligere større produksjonsprogrammer regjeringen har til hensikt å sette i gang og for hvilke en vil be om hjelp fra de Forente Stater.

Mr. Spofford, Utenriksminister Achesons stedfortreder på møtet i Stedfortrederrådet som begynner i London den 25. juli, vil drøfte den økede vekt som legges på Atlanterhavspaktens forsvar.»

Denne aide-mémoire ble da ledsaget med følgende kommentar som er utformet punktvis:

«1) Det antas at det for øyeblikket foreligger tilstrekkelige opplysninger innenfor Atlanterhavspaktens militære planleggingsgrupper til å gjøre det

mulig å treffe positive regjeringstiltak for å øke de militære styrker innen ett eller to år, slik at de vil falle sammen med de endelige behov for 1954.»

Med andre ord, det det tas sikte på som alminnelig målsetting, så vidt jeg kan skjønne, er å forkorte den periode man skal ha til å bygge opp styrkene, fra 4 til 2 år.

«2) Det antas at alt utstyr til styrkene som skulle skaffes til veie i 1954 bør stå til rådighet for disse styrker på et såvidt fremskutt tidspunkt som mulig, hvis planene skal virkeliggjøres på en realistisk måte. Det er viktig i størst mulig utstrekning å plasere kontrakter nå, særlig for tungt utstyr som det kreves mer tid for å fremstille.»

Jeg forstår dette punkt slik og det bekreftes av de tilleggskommentarer som er kommet under drøftingene på møtet av representantene for utenriksministrene i London i de sist dager, at en regner med at en må ta sikte på å ha for hånden det militære materiell i full utstrekning i løpet av de nærmeste 2 år. Det vil kunne ha sine vanskeligheter å trene opp og å utdanne fullt ut de styrker som det var regnet med å ha i løpet av 4 år, men det vil være den fordel at det materiell som disse styrker forutsettes å skulle bruke er for hånden, slik at de kan oppøves med nettopp det materiell som de forutsettes å skulle bruke.

«3) En går ut fra at hvert medlem av Atlanterhavspakten vil måtte planlegge og treffe tiltak med det for øye i løpet av de neste to år å gjøre en kraftanstrengelse, som bare begrenses av landets evne til å utkalle, trene og underholde kvalifiserte styrker, for å møte dets forpliktelser i forbindelse med planleggingen innenfor Atlanterhavspakten, og som også bare begrenses av nødvendigheten av å opprettholde et tålelig bra forbruksnivå og kapitalinvesteringsnivå under opprustningsfasen. Samtidig med at en er oppmerksom på at en for stor overføring av landets ressurser til forsvarsformål kan undergrave grunnlaget for den militære styrke, antas det at alle medlemsland vil måtte finne seg i å ha et lavere forbruksnivå og vil måtte overføre midler fra investering i fredsproduksjon til andre formål.

4) Det ser ut til at hvert enkelt medlem av Atlanterhavspakten vil komme til å finne det nødvendig å legge opp planer for den størst mulige militære produksjon landet kan klare for å oppfylle sine egne behov og også behovene til de land som det Militære Produksjons- og Forsyningsutvalg har gitt det i oppgave å forsyne, i samsvar med dette utvalgs program for en samling av produksjonen innenfor de områder hvor den kan skje mest mulig effektivt.

5) Det ser ut til at hvert enkelt medlemsland vil måtte se bort fra sine vanlige finansielle vurderinger, men en håper at ytterligere amerikansk hjelp vil lette utviklingen av tilfredsstillende ordninger når det gjelder overføringer mellom medlemslandene.»

Der antydes det en endring i den amerikanske holdning. Hittil har det, når det gjelder spørsmålet om amerikansk hjelp, altså dollarhjelp, til å lette overføringen av materiell de europeiske medlemsland imellom, vært svart at den amerikanske hjelpeavgivning bare åpner adgang til direkte bilateral hjelp fra Amerika til det enkelte land. Nå antydes det her at man også vil overveie å stille til rådighet

dollarhjelp for å muliggjøre overføringer som ellers ikke kunne finne sted mellom de europeiske deltagerland.

«6) Det ser ut til at hvert medlemsland vil måtte gjøre sitt ytterste, i samarbeid med alle regjeringer, for å sette i gang produksjon av de mest moderne våpen som er tilgjengelige, med den størst mulige standardisering, uten å nøle med å sette i gang masseproduksjon.»

Det er blitt kommentert under drøftingene i London derhen at en ikke nå, fordi en har enda mere moderne våpentyper under forberedelse, kan vente med å sette i gang det beste som er fullt ferdig utprøvet. Vi skulle så, hvis det er nødvendig på et senere stadium å erstatte det med enda mer moderne typer, ta *det* opp når den tid kommer. Nå må masseproduksjonen av de i øyeblikket tilgjengelige beste typer settes i gang.

«7) I de Forente Stater mener en at det kan bli nødvendig å utnytte følgende muligheter for å underholde de ytterligere styrker som må settes opp, og for å betale den militære produksjon som er nødvendig for å utstyre dem:»

- Dette gjelder altså de midler en mener det er nødvendig å bruke i de Forente Stater, såvidt jeg skjønner. –

«a. Den størst mulige økning av militærbudsjettene ved økede skatter, overføring av midler fra ikke-militære til militære formål, nedskjæring av investeringsprogrammer som er basert på fredstidsforhold.

b. En betraktelig mengde av samme slags «end-item» - «ferdig til bruk» - materiell som for tiden leveres i henhold til det militære hjelpeprogram vil bli stilt til rådighet av de Forente Stater.

c. De Forente Stater (d.v.s. de Forente Staters regjering) kan komme til å måtte be Kongressen om hjelp til å bringe de europeiske lands kraftanstrengelser opp på et høyest mulig nivå, særlig når det gjelder militær produksjon; dette ved midler som ligger utenfor de som den nåværende våpenhjelp-lovgivning tillater. Hjelp kan for eksempel bli foreslått til erstatning for tap av eksport som følge av omlegging til militærproduksjon, for produksjon i ett medlemsland til fordel for et annet, og kanskje endog for direkte å supplere bestemte valutabeholdninger.

d. Medlemmer av Atlanterhavspakten bør ved beregningen av sine dollarbeholdninger gå ut fra at den ECA-hjelp som for øyeblikket er planlagt vil være tilgjengelig til og med 1952, og bør ikke se bort fra den mulighet at slik hjelp også vil kunne bli gitt etter 1952, hvis deres militære anstrengelser nødvendiggjør slik hjelp for å opprettholde deres økonomiske standard på et akseptabelt nivå.»

Det ble sagt ved overleveringen at en ikke måtte ta dette som noe bindende løfte, men som en antydning om at man på amerikansk hold ville være villig til også å overveie fortsatt dollarhjelp utover 1952, men da ikke til alminnelige gjenreisingsformål, men for å muliggjøre den nødvendige militære innsats.

Den fristen som her er satt, er jo meget kort. Han ber altså om at man før 5. august fra samtlige medlemsland i Atlanterhavspakten skal få såvidt mulige konkrete oppgaver over hva de enkelte medlemslands regjeringer mener det er

mulig å sette inn for å nå det alminnelige mål som antydes – styrken som var planlagt for 1954 allerede i 1952. Når fristen er satt så kort, er grunnen etter det som er blitt opplyst under drøftingene i London i forgårs, at den amerikanske regjering har til hensikt ennå før Kongressen går fra hverandre – og Kongressen regner med å avslutte sine forhandlinger den 17. august – å forelegge for Kongressen og få behandlet et forslag til nye bevilgninger til militærhjelp til Atlanterhavspaktens medlemsland, og forat et slikt forslag kan forelegges i tide til at Kongressen kan ta standpunkt til det, må de enkelte medlemsland ha gitt noenlunde konkrete antydninger om hva de regner med å ville trenge av amerikansk hjelp i forskjellige former, før den 5. august.

Til supplerings av disse meddelelsene her, kan jeg ganske kort også få lov å redegjøre for det som passerte på møtet av representanter for utenriksministrene i forgårs, hvor den amerikanske formann, Mr. Spofford, slik som antydnet i den amerikanske regjeringens henvendelse, tok opp saken.

Der var først satt opp på dagsordenen et punkt om en oversikt over den internasjonale situasjon. Den diskusjonen ble relativt kort og ga ikke noe vesentlig nytt hvor det gjelder de enkelte regjeringers synspunkter utover det som tidligere var gjort kjent fra disse regjeringers side gjennom erklæringer og uttalelser av regjeringsmedlemmer, men samtlige de representanter som tok ordet, understreket situasjonens alvor. Den amerikanske representanten uttalte at situasjonen etter hans regjeringens mening nå var mere spent enn noen gang siden krigen sluttet i 1945, og at en ikke kunne se bort fra mulighetene for aggresjon i andre deler av verden, også utenfor Asia. Han erklærte at Sambandsstatene ville gå fullt inn for å styrke det nordatlantiske samfunn, som hans regjering anså som den faste kjerne i den frie verden.

Den franske representanten fremhevet særlig at det nå ikke lenger var tid til noen perfektionering av planene, en måtte legge hovedvekten på konkrete tiltak som kunne styrke medlemsstatenes øyeblikkelige beredskap, og forsvaret av Europa måtte være kjernepunktet.

Fra britisk hold ble det uttalt at en der nærmest heldet til den oppfatning at Koreakonflikten ikke var det første ledd i en videre aggresjon, men kanskje mere et kommunistisk initiativ med det mere begrensede mål å presse Vestmaktene ut av Asia. Forøvrig sluttet den britiske representant seg til det franske syn om nødvendigheten av for Vestmaktens vedkommende å treffe øyeblikkelige konkrete tiltak uten ytterligere å avvente resultatene av fellesplanleggingen.

De øvrige representanter hadde korte innlegg, og i henhold til instruks innskrenket den norske representant seg til å henvise til tidligere norske erklæringer i sammenheng med Koreakonflikten.

Det neste punkt på dagsordenen for møtet i forgårs var så «Planlagte eller allerede trufne tiltak fra de enkelte regjeringers side», og det var under dette punkt at Mr. Spofford ga en lengere redegjørelse, først for president Truman's forslag til den amerikanske kongress. Han gjorde oppmerksom på at de amerikanske tiltak ville medføre en øket skattebyrde for det amerikanske folk og en omfattende kontroll av næringslivet. De ekstraordinære forsvarsbevilgninger som nå var

foreslått på 10 milliarder dollars, ville innebære at forsvarsbyrdene procentuelt ville stige fra 5,6 til 6,9 % av nasjonalproduktet, og fra 6 til vel 11 % av nasjonalinntekten. Forøvrig inneholdt hans redegjørelse for de amerikanske planene om en utvidet våpenhjelp til A-paktstatene ikke noe nytt utover det jeg alt har opplyst på grunnlag av ambassadør Bay's aide-mémoire og ledsagende kommentarer.

Ingen av de andre stedfortredere var klare til å kommentere realiteten i saken, men det som kom frem under den fortsatte drøftelse var i hovedsaken følgende:

Den alminnelige vurdering var at tidsmomentet var helt avgjørende. Det er nå før den blir oppløst at Kongressen eventuelt kan være villig til å gå med på en ny stor utvidelse av våpenhjelpen. Det er av stor betydning der at det er kongressvalg i år i de Forente Stater, og at både Regjeringen og kongresslederne ønsker å ha dette i havn før valgkampen tar til. Formannen rettet en inntrengende appell til sine kolleger om å gjøre sitt ytterste for å påskynne sine respektive regjeringers og myndigheters behandling av saken.

Det annet punkt som kom frem var at Sambandsstatene ikke alene kunne bære de økede forsvarsbyrder. Det var en nødvendig forutsetning at deltagerstatene ytet sitt bidrag, avpasset etter sine ressurser og sin produksjonskapasitet, og formannen antydte at den hjelpen de enkelte deltagerstater kunne påregne, ville stå i forhold til det vedkommende stat selv fant det mulig å kunne sette inn.

Det tredje punkt, hvor det gjaldt den praktiske fremgangsmåte under den videre behandling av saken, kom ikke så klart til uttrykk under den første drøftelsen, men der er siden kommet en melding fra den fortsatte drøfting i Londonmøtet fra dem som deltar der fra norsk side i minister Bryns fravær for å kunne delta i møtet her, og der er det satt opp en detaljert timeplan for det videre arbeidet med denne revisjonen av planene innenfor alle Atlanterhavspaktens forskjellige organer, og det er understreket fra amerikansk side at når man har valgt den dobbelte fremgangsmåten både å rette henstillinger til hvert enkelt medlemsland og å ta saken opp i A-paktrådet, er det fordi det er så korte tidsfrister en har å gjøre med at en i en viss utstrekning blir nødt til å føre disse forhandlinger bilateralt mellom de Forente Stater og den enkelte medlemsstas regjering, men at så langt det er gjørlig, vil en parallelt se å sammenarbeide disse planene på de forskjellige områder i de dertil instituerte organer innenfor Atlanterhavspakten.

Fra norsk side ga jeg, da dette aide-mémoire ble avlevert i mandags, det rent foreløpige svar at vi siden Korea-krisen hadde tatt det prinsipielle standpunkt at vi under den videre utvikling av hendingene ville bestrebe oss på ikke bare å stå i kontakt med våre allierte, men også å opptrede i takt med dem, og prøve så langt det lå innenfor våre muligheters grenser å ta vår forholdsmessige del av de felles anstrengelser som en måtte komme til var nødvendige. Jeg sa ellers at det første som nå måtte skje var at Regjeringen kom sammen og tok stilling til saken, og at vi deretter tok kontakt med denne komiteen og rådførte oss med den om hovedlinjene i det svaret som må avgis innen 5. august, og at vi også gjerne ville rådføre oss med denne komiteen om nødvendigheten av og tidspunktet for en sammenkalling av Stortinget før den fristen som opprinnelig var tenkt.

Jeg skal ikke gå nærmere inn på de overveielser som Regjeringen har hatt siden vi fikk denne henvendelsen. Jeg har forstått det slik at statsministeren vil ha ordet etter meg.

Formannen: Jeg skal takke utenriksministeren for hans redegjørelse, og gir så ordet til statsministeren.

Statsminister Gerhardsen: Før jeg redegjør for det resultat Regjeringen er kommet til under sine drøftelser av de problemene en her står overfor, vil jeg be om å få gjøre noen alminnelige betraktninger.

Vi har naturligvis alle sammen en nokså sterk følelse av at situasjonen i verden nå er kritisk og alvorlig. Vi har engang før i Norge i etterkrigsårene vært i en alvorlig situasjon, det var i begynnelsen av 1948. Jeg tror vi alle sammen den gang følte større angst og større utrygghet enn vi gjør i dag. Dengang sto Norge alene i verden, nå vet vi at vi står sammen med de allierte. Det samarbeidet gir oss en viss trygghet mot et isolert overfall på Norge, det gir trygghet at vi står sammen med andre, at vi ikke er alene i verden.

Slik situasjonen har utviklet seg, skulle jeg tro at de fleste ansvarsbevisste mennesker også i Norge er oppmerksomme på at det er nødvendig å øke tempoet i utbyggingen av det militære forsvar innenfor den demokratiske verden, og som utenriksministeren nettopp sa, må Norge føle seg forpliktet til her å marsjere i takt med de land som vi nå arbeider sammen med.

Jeg har inntrykk av at det har vært de Forente Staters resonnement at en måtte ta sikte på gjennom en utbygging av det militære forsvar i den demokratiske verden å bli i stand til å stå så sterkt militært at en ved det kunne tvinge Sovjet-Samveldet til å gå i forhandlinger med demokratiene, det er vel ut fra de erfaringene en gjorde når det gjaldt de nazistiske stater aggresjon før den siste verdenskrigen. De var ikke meget innstilt på å snakke eller forhandle med stater som var svakere militært utrustet enn de selv, og jeg tror også de aller fleste nokså snart vil innse det riktige i det resonnement som de Forente Stater her benytter. Planene tok sikte på at en skulle være i den stilling i 1954. Nå er det den oppfatning som gjør seg gjeldende at en må ta sikte på å øke takten i utbyggingen med håp om på et tidligere tidspunkt å være så godt militært rustet at en allerede etter et par års forløp kan være i den situasjon at en kanskje kan tvinge Sovjet-Samveldet og de statene som står sammen med det til å gå til forhandlinger med den demokratiske verden med sikte på å løse de problemene som ligger der uløste.

Jeg tror det er nokså viktig at vi har dette klart for oss, og det er da ut fra den betraktning at krigen, slik vi ser den i dag og slik vi har sett den i etterkrigsårene, går på to hovedfronter: Det er delvis en krig innad i det enkelte land, og delvis er det en krig, som, slik som nå i Korea, går for seg som en åpen krig med våpen. Ved hjelp av de første metodene har Sovjet-Samveldet klart å legge under seg temmelig mange land i etterkrigsårene, og vi må gå ut fra at det kommer til å fortsette den formen for krigføring – og delvis vil det vel kunne være spørsmål om en kombinasjon av begge metoder. Men nettopp hvis en ser det slik, må en etter min

mening legge avgjørende vekt på å kunne møte Sovjet-Samveldet og dem som står sammen med Sovjet-Samveldet ikke bare på den militære fronten, men også der de fører sin krig innad i de demokratiske landene. Det er en kamp som delvis går for seg som en propagandakrig. Vi kan smile litt av den metoden de anvender når de lager fredskongresser og sender ut fredsappeller i den ene eller den annen form, men vi har ikke lov til å se bort fra at de dog oppnår visse resultater ved de metodene. Ikke så meget i Norge, men mere i våre naboland, som Danmark og Sverige, for ikke å snakke om hva de har oppnådd i land som Frankrike og Italia og andre land, der de har fått tusener og hundretusener av ikke-kommunister til å sette sitt navn under en appell som de kaller en fredsappell. Og nettopp fordi det er blitt strid om denne appellen, har disse menneskene sånn halvveis tatt standpunkt for den kommunistiske del av verden og kommer mere eller mindre i motsetning til den demokratiske delen. Jeg synes disse «fredsaksjonene» fra kommunistenes side får en langt mere alvorlig bakgrunn når en må være oppmerksom på at de går inn som det første skritt i den aksjonen som nå har gitt seg utslag i Korea. Jeg kan ikke se det anderledes enn at de må ha lagt en plan der nr. 1 er Fredskongressen i Paris, nr. 2 Fredskongressen i Stockholm med Stockholms-appellen, nr. 3 den åpne krigen i Korea. Jeg tror det er nødvendig for den demokratiske verden også å møte kommunistene i den propagandakrigen de fører, og derfor tror jeg det ville være gunstig om de norske representanter som deltar i samarbeidet både innenfor de Forente Stater og innenfor A-pakten, prøver å fremholde nødvendigheten av at en på den demokratiske siden ikke bare skal være opptatt av rustninger, men at en også må ta sikte på å passe det inn i en større sammenheng, at det bør gå klart frem at demokratiens kamp er en kamp for freden, og når en vil gå inn for å øke rustningene, er det for å tvinge de aggressive maktene til å møte ved forhandlingsbordet, for gjennom forhandlinger å løse problemene. Jeg tror det *kan* sies på en slik måte at en ved det kan vinne en større del av verden for demokratiene. Og her gjelder det ikke bare enkelte mennesker innenfor de demokratiske land, men det gjelder også en del ganske betydelige stater i verden som ennå ikke har tatt klart standpunkt, som ennå kan stå og vakle. Det er viktig at demokratiene kan vinne disse landene for seg, slik at den demokratiske fronten blir så stor og så fast som mulig.

Jeg tror også det er riktig at vi her i Norge under vårt fortsatte arbeide med de spørsmålene vi nå står overfor, skal ha klart for oss hvor overordentlig viktig det er at vi behandler disse spørsmålene slik at vi kan sikre flest mulig nordmenn bak den norske demokratiske fronten.

Kommunistene fikk ved det siste valget i Norge 100 000 stemmer. Det er vel mulig at antallet ville bli redusert betydelig hvis en skulle ha et valg i dag, men vi må regne med at de ved et valg i dag ville samle mellom 50 000 og 75 000 stemmer – henimot 75 000 voksne nordmenn som på bakgrunn av det som nå er skjedd i verden helt åpent gir sin stemme til et parti som ikke er et norsk parti, men som er et sovjetrussisk parti. Og ingen har lov til å være så blåøyet å se bort fra at det er et parti som stiller sitt apparat til tjeneste for en annen sak. Men 75 000 voksne mennesker kan vi regne med står på den fronten, og derfor er problemet ikke noe

enkelt problem, men et overordentlig alvorlig og et overordentlig vanskelig problem.

Hvis jeg får lov å si det her – jeg går ut fra at vi i denne situasjonen bør kunne snakke åpent ut: Inntil nå har den norske arbeiderbevegelsen vært for meget alene om å føre den kampen. De fleste aner jo ikke hva det er for en belastning for den arbeider som på en arbeidsplass eller i en fagforening der en først og fremst møter kommunistene og går i kamp mot dem – og hvor fristende ville det ikke være å trekke seg ut av det hele, og la tingene seile sin egen sjø! De får ikke et minutt ro, de utsettes for de grusomste forfølgelser, og jeg gjentar: en aner ikke hva den mann utsetter seg for som går i bresjen i den kampen mot de kommunistiske fortroppene på arbeidsplassene og i fagforeningene. – Jeg er klar over at den kampen *må* arbeiderne føre, det er deres plikt å gjøre det, og det er ingen andre som kan gjøre det på samme måte som de kan, men på den annen side tror jeg at andre nordmenn har muligheter for å understøtte dem i deres arbeide. Det er ikke en politisk oppgave som denne komite direkte kan ta seg av, men jeg synes det er så viktig at jeg gjerne vil ha nevnt det her, fordi det dog sitter mange representanter her som har forbindelser nettopp i de kretser der en kanskje kunne gjøre noe for å stille dette problemet klart.

Det vil på mange arbeidsplasser kunne være slik at de arbeiderne som fører den demokratiske kampen, kunne få litt støtte hos arbeidsledere, hos ingeniører, kanskje hos arbeidsgiverne – ikke at de direkte skal gå inn i den, her skal en være varsom med formene – men at de i blandt kunne få litt støtte. Og jeg tror også at en større del av pressen burde kunne gjøre en mere aktiv innsats på dette område – ikke ved å male i tide og utide, da kan en bare gjøre folk lei det, men i all fall ved en gang imellom klart å markere standpunkt og å underbygge standpunktene.

Og en bør følge med i kommunistenes organ. En skal ikke bare gå ut fra at det ikke er noen grunn til å ta hensyn til det, at ingen leser det. Det leses fremfor alt av de trofaste kommunistdisiplene utover hele landet, og det leses også av mange andre. Og der tror jeg enhver avis og enhver redaktør i blant kan gi kommunistenes motstandere, de som er og vil være nordmenn, argumenter som kan støtte dem og understøtte dem i deres vanskelige arbeide og vanskelige kamp.

Men dette er bare én side av saken. Det som er politikernes oppgave, det er å kunne legge opp de sakene vi på vår side skal fremme på en slik måte at det heller ikke bare skal bli den negative siden av saken som trer frem. Jeg må si at jeg i dag ikke er i stand til å kunne antyde hvordan en skal løse det, men jeg tror at Regjeringen – og i den utstrekning andre kan bistå Regjeringen der, er vi bare takknemlige for det – skal bestrebe seg på å kunne legge fram et forslag på en slik måte at det for det norske folket ikke bare skal bli spørsmålet om belastningen, om bevilgningene i retning av å øke tempoet i vår militære utbygging, men det skal gå inn også det som et ledd i den kamp vi fører for å sikre fred i verden. Og vi skal prøve også å finne former for en dekning av den belastningen som dette fører med seg – både den finansielle dekning og en realøkonomisk dekning – som gir folket som helhet det inntrykk at en fordeler belastningen rettferdig, og de skal ha en følelse av at det er nødvendig å gjøre det, at det er riktig å gjøre det, og de bør kunne

få visshet for at den belastningen, det offeret om en vil, som en nå krever av det norske folket, det skal enhver god nordmann ta med glede i bevisstheten om at det allikevel er etter disse linjer en har størst mulighet for å sikre vår fred og vår frihet.

—

Som utenriksministeren sa og som det fremgår av den henvendelsen vi har fått, venter en nå at det fra norsk side skal gis et svar innen den 5. august på det spørsmålet som er stilt oss. Det betyr at det da ikke er mulig å få Stortingets standpunkt før svaret skal gis. Derfor må Regjeringen gi det svaret, og en er takknemlig for at den utvidede utenrikskomite er kommet sammen, slik at Regjeringen kan gi sitt svar etterat en har drøftet det viktige spørsmålet med denne komiteen. Men under alle omstendigheter bør vel Stortinget komme sammen snarest mulig. En står her overfor et nokså vanskelig vurderingsspørsmål når det gjelder å antyde hvilke tiltak som skal gjøres for å kunne forsere utbyggingen av vår militære beredskap. Under de drøftingene Regjeringen har hatt – sluttdrøftingene som en førte umiddelbart før dette møtet trådte sammen – kom en frem til at en ville antyde at det gis en bevilgning på inntil 250 millioner kroner over en toårsperiode. Den bevilgning som gis, må en fordele på den militære sektor, derunder Heimevernet, på sivilforsvarets sektor, på politiet, til særlige forsyninger og til transport, og til kommunikasjonssektoren. Regjeringen har ikke hatt anledning inntil nå til å arbeide seg igjennom disse spørsmålene, og den kan derfor ikke i dag legge fram noe konkret forslag. Den vil gjerne først og fremst arbeide videre med et slikt forslag, og så snart den er i stand til det, vil den legge fram et konkret og begrunnet forslag til en slik beredskapsbevilgning.

Regjeringen vil også gjerne samtidig legge fram et forslag til dekning av de utgiftene en her må ta, både en finansiell og en realøkonomisk dekning.

Jeg ville gjerne be om at de som er med i den utvidede utenrikskomite og som i tilfelle vil uttale seg om en slik bevilgning som den en nå står overfor, er oppmerksomme på at bevilgningen bare er den ene side av saken, at en er nødt til fra første stund av å være oppmerksom på hva det koster og at det må betales både rent pengemessig og realøkonomisk. Her må Regjeringen og jeg tror alle som føler ansvaret overfor landet, vite at det ikke går an bare å ta utgiftene og belastningen uten samtidig å være villig til i fellesskap å anvise dekningen.

Når det gjelder spørsmålet om på hvilket tidspunkt Regjeringens forslag kan være ferdig, så er det vanskelig for meg i dag å kunne si noe helt sikkert om det, men en vil prøve med en gang å sette full fart i arbeidet i alle de interesserte departementer, og jeg skulle tro at en i all fall i løpet av et par uker måtte kunne ha et forslag ferdig – 2 à 3 uker, og så vil det da være spørsmål om hvorvidt Stortinget kunne kalles sammen noe tidligere enn en ellers hadde regnet med, slik at Stortinget så snart som mulig kunne ta standpunkt til et slikt forslag.

Får jeg lov til samtidig å nevne et spørsmål som vel komiteen bør ta stilling til før den går fra hverandre – spørsmålet om hvorvidt en skal gi noen melding til pressen om at møtet er holdt. Det er jo et spørsmål først og fremst komiteen for sitt eget vedkommende får ta stilling til, men når jeg nevner det, er det fordi vi bør være oppmerksomme på at om vi fra norsk side sender vårt svar til Atlanterhavspaktrådet,

så vil det kunne bli gjort kjent gjennom utlandets presse og på den måten komme til nordmennenes kunnskap, og vi vet fra før at det ikke er noe hyggelig om det går for seg på den måten. Jeg vet ikke om det da kunne være en tanke at en i forbindelse med en melding til pressen om at utenrikskomiteen har vært sammenkalt til møte for å drøfte situasjonen – det tror jeg ikke i og for seg man ville synes er noe merkelig – samtidig kunne si at en der også har drøftet et nytt forslag fra Regjeringens side om en ekstraordinær beredskapsbevilgning. Om vi skulle antyde noe beløp eller ikke, er vel ikke avgjørende, men jeg ville som sagt gjerne nevne det for at en også kan ha det i erindring under det ordskifte som forhåpentlig nå følger.

Formannen: Jeg skal få takke statsministeren. Jeg vet ikke om forsvarsministeren har noe å tilføye?

Statsråd Hauge: Jeg tar det i debattens løp.

Hambro: Jeg tror at vi alle er takknemlige fordi vi er innkalt til dette møte, og jeg går ut fra at vi alle har den samme følelse av at det er umulig å si noe bindende i noen henseende etter de opplysninger vi har fått her i dag. Det vi kan uttale oss om, er naturligvis innkallelsen av Stortinget og en rekke av de senere og mere sekundære spørsmål som ble reist av statsministeren.

For å begynne med det siste: Han nevnte et kommuniqué til pressen, hvor man også kunne antyde at Regjeringen var kommet med et forslag. Jeg skulle tro at det er en riktig tanke og et utvalg her måtte jo sammen med en eller to representanter for Regjeringen kunne konsipere et slikt kommuniqué. Jeg tør ikke på stedet ta noe standpunkt til hvorvidt man bør nevne et beløp, jeg er ikke overbevist om at man skulle nevne 250 millioner i dag, men jeg tror at det vil være riktig å gå fram noenlunde slik som statsministeren der har antydnet.

Vi er naturligvis alle klar over at vi må være villige til å ofre og til å yte, det er umulig å si noe mere om det før man hører antydninger om hvorledes man tenker seg beløpene disponert og hvorledes man tenker seg en dekning anvist.

Men jeg er glad for at statsministeren understreket så sterkt vanskelighetene med kommunistene. Jeg er enig med ham i at det bør fremholdes – jeg hadde nær sagt – anderledes, både grundig og intelligent, enn det meget ofte gjøres i vår presse og mann og mann imellom. Jeg tror at farene der er meget mere overhengende enn folk i alminnelighet regner med. Jeg har nettopp i disse dager lest rettsreferatene fra den store Hiss-Chambers prosess i Amerika, og jeg synes at det er noe av det mest rystende jeg noensinne har lest. En dokumentarisk påvisning av den fredelige infiltrasjon fra kommunistenes side – hvorledes de hadde sine tillitsmenn plasert i de aller høyeste stillinger og i enhver nøkkelpost i Amerika. Det er skikket til å fylle en med forferdelse, og ens umiddelbare tanke når man leser det, er at slikt er jo ganske umulig. Det er først etterhvert som man ser dokumentasjonen av det hele at det går opp for en at det er mulig og at det formodentlig er mulig i alle land. Derfor er også spørsmålet om en styrkning av bevilgningene til politiet og det man kan gjøre for en

overvåkingstjeneste et naturlig ledd i hele det arbeide som står fore, derom er det ingen tvil.

Regjeringen er altså nødt til å avgi sitt svar allerede den 5. august. Det er umulig å få spørsmålet forelagt for Stortinget, det er også ganske klart for alle. Det er formodentlig ikke engang lett å få et nytt møte i utenrikskomiteen og få det forelagt, skjønt for Regjeringen synes jeg det måtte være meget ønskelig å få drøftet ihvertfall hovedlinjene i svaret når man til en viss grad vet hva de kan gå ut på. Det som falt meg inn rent umiddelbart da jeg hørte på utenriksministeren og statsministeren, var hvorvidt det ville være mulig for de enkelte grupper å få sine styreverv innkalt til et møte i forbindelse, eventuelt, med et nytt møte i den utvidede utenrikskomitee. Jeg bare nevner tanken. Det er vanskelig for mange av dem som er til stede – og her er også adskillige varamenn – å si noe som i noensomhelst henseende kan ansees som et adekvat uttrykk for hva deres grupper mener når de ikke har hatt anledning til å drøfte det i noensomhelst form, og det hele kommer som en stor overraskelse.

Og når jeg nevnte utsendelsen av et kommuniqué, så var det også med den tanke at det kommuniqué behøvde ikke å utsendes i dag, det ville være en vinning etter mitt skjønn hvis man forinnan et kommuniqué ble utsendt, hadde åpnet ihvertfall en viss grad av mulighet for dem som er her, til å drøfte noen av disse spørsmål med sine meningsfeller. Jeg er klar over at det kan være vanskelig, men jeg tror at det ville være en betryggelse om man i noen utstrekning skaffet adgang til det.

Når Stortinget da bør innkalles, er jo mere et psykologisk spørsmål enn noe annet. Jeg forsto statsministeren derhen at han mente at man kunne påskynne innkallelsen av Stortinget, slik at man ikke kalte inn et overordentlig Storting nu eller gjorde noen ekstraordinære foranstaltninger, men at man påskynnet den innkallelsen av Stortinget som var berammet til oktober. Den burde jo da formodentlig påskynnes nokså meget, og det er der ingen tekniske vanskeligheter ved i og for seg. Men hvis man er av den oppfatning, burde man allerede i dag gi en anbefaling til de komiteer som skal arbeide mellom sesjonene om å møte tidligere enn de har tenkt, så der foreligger et arbeidsstoff, det gjelder jo både militærkomiteen og en rekke andre komiteer. For hvis man kaller inn Stortinget uten at man har arbeidsstoff til det, tror jeg ikke den psykologiske virkning vil være meget god. Jeg tenker nu også på de komiteer som har arbeidsoppgaver som her berøres direkte. Det gjelder foruten militærkomiteen, i første rekke justiskomiteen, og det gjelder i annen etappe finanskomiteen og i noen grad naturligvis utenrikskomiteen. Og jeg tror det burde overveies mellom Stortingets presidentskap og Regjeringen hvorvidt man ikke burde påskynne innkallelsen av komiteer for å ha et arbeidsstoff lagt til rette så man likesom kunne gjøre det til en viss grad ordinært med den sesjon som Stortinget da vil måtte ha.

Jeg tror at alle komiteens medlemmer ville være takknemlig hvis de så snart som mulig, og helst noen dager før den 5. august, kunne få et nytt samvær med Regjeringen og høre utredet mere bestemt etter hvilke hovedlinjer Regjeringen har ment å svare. Vi har hørt antydninger fra statsministeren i dag, og jeg går ut fra at når han nevner tallet 250 millioner, så er det etter drøftelser innen Regjeringen og

under et forsøk på en vurdering av hva der relativt vil kreves av oss sett i lys av det som vil kreves av en rekke andre land. Det ville sikkert også interessere komiteen hvis man da kunne høre hva der fra dansk side vil bli gjort, og hvor langt man fra dansk side vil strekke seg. Sverige har man jo ikke med, så det faller utenfor, men å ha en anelse om hva de små land i Vest-Europa – ikke bare Danmark, men også om mulig Beneluxlandene – vil være i stand til å yte, vil tjene til veiledning for oss.

Jeg tror Regjeringen kan gå ut fra at der er et alminnelig inntrykk av at vi gjerne vil yte så langt som overhodet råd er, og når jeg sier det, er det fordi jeg på et meget vesentlig punkt er ganske uenig med statsministeren. Statsministeren nevnte at vi følte oss tryggere nu enn vi gjorde i 1938. Jeg tror at det motsatte i høy grad er tilfellet. I 1938 visste man ikke hva krig var ...

Statsminister Gerhardsen: Jeg sa i 1948.

Hambro: Om forlatelse. Men jeg vil si at jeg føler meg heller ikke tryggere enn i 1948, for verdensutviklingen har gått på en måte som jeg tror har skapt engstelse hos alle. Man ser faren meget klarere enn man gjorde ennu for et par år siden, og mitt inntrykk er at engstelsen er meget levende til stede, og den engstelsen vil jo også være et nødvendig psykologisk ledd i det arbeide som må gjøres for her å skaffe de midler som ansees for å være uomgjengelig nødvendige.

Jeg går ut fra at noe stort mere kan vi ikke si i dag. Vi er ikke forberedt på å antyde hverken summer eller dekningsmåten for summen, ihvertfall ikke jeg for min del, og det har formodentlig heller ikke Regjeringen ventet at vi skulle gjøre. Men jeg kan tenke meg at Regjeringen gjerne vil ha et inntrykk av stemningsgrunnlaget innen denne komite, som jo til en viss grad er representativ, og det eneste jeg da kan si er at fornemmelsen av alvoret tror jeg er knugende levende, overalt i de lag av vårt folk hvor jeg er kjent, og at man også der er forberedt på at der vil måtte ydes og ofres i en betydelig større utstrekning enn man hittil har regnet med, og at Regjeringen forsåvidt vil treffe et mere forberedt folk enn den ville ha truffet for to år siden og kanskje enn den ville ha truffet for et halvt år siden.

Nå kan jo naturligvis adskillig hende i løpet av den aller nærmeste fremtid. De overraskende meldinger om at Russland vil inntre og presidere i Sikkerhetsrådet igjen og forskjellige andre telegrammer fra de siste dager, kan jo betinge at der skjer svingninger i utviklingen som ingen kan regne med i dag, men etter menneskelig beregning kan de svingninger såvidt jeg kan skjønne ikke føre til noen nedsettelse i det tempo som kreves av oss, mens det vel kan tenkes at det vil understreke betydningen av at man påskynner tempoet mest mulig.

Lothe: Etter det som me har høyr i Kringkastinga og sett i avisene, var ikkje denne innkallinga me fekk her uventa. Me hadde jo tenkt oss at det vart turvande å koma til ei samråding, og det er klårt at me er viljuge til det, men dette er så vanskelege og ålvorlege ting at me kan ikkje med ein gong gå til noka avgjerd kvar for seg ein gong, og endå mindre på vegner av dei gruppene som me representerar.

Eg er heilt samd i det hr. Hambro har haldi fram, og meiner det ville vera svært godt om me kunne få høve til den samråding med våre folk som ei slik ålvorleg stode gjer turvande. Det er klårt – dersom det skal vera naudsynleg å seia det – at slike ålvorlege tider gjer at det må krevjast ålvorlege offer, og eg har ikkje noko meir å seia om det. Det er frå vår side greitt at vi meiner at det må gjerast noko i den stoda som vi er oppe i. Eg sluttar meg heilt til det som hr. Hambro sa om situasjonen i dag. Det er vel vanskeleg for oss å få nokre serleg detaljerte utgreidingar eller nokre klårare utgreidingar om det som ligg føre, enn det som vi alt har fått ved utanriksministeren og statsministeren.

Torp: De meddelelsene som er gitt her i dag av statsministeren og utenriksministeren, faller vel helt i tråd med hva vi vel i grunnen hver for oss har regnet med at situasjonen ville føre med seg.

Når det gjelder de ekstraordinære bevilgninger, er jeg nok klar over at vi kanskje burde se noe nærmere presisert hvorledes vi skulle anvende disse midlene. Det det kan være spørsmål om, er: Er det tilstrekkelig det beløp som her har vært nevnt, eller er det det ikke? Og den annen side som for meg har vært sterkt fremtredende er: Hvordan vil man utligne dette beløpet?

Når man skal ta standpunkt til det, tør man vel ha den oppfatning at vi står samlet om at vi skal gjøre våre ytterste anstrengelser. Men da jeg hørte utenriksministeren referere hva der forelå fra amerikansk side, forskrekket det, men det gledet også. Det forskrekket fordi det er uvant for oss at man sier til et fremmed land at ofrene skal være så store at det går løs på levestandarden. Men på den annen side forteller det at den betydeligste maktfaktor vi har på vår side ser tingene slik at de er villige til å anstrenge seg så langt at de vil gå løs på sin egen levestandard for å bevare friheten og for å kunne verne om freden. Det var det gledelige.

Fristen som er satt, den 5. august, synes jeg også er forferdelig kort. Den gir i grunnen ikke rom til noen nærmere debatt. Jeg synes heller ikke den åpner adgang til at vi går dypere inn i saken enn denne fristen tilsier oss, og jeg mener derfor at selv om den var riktig, den tanken hr. Hambro var inne på, at vi skulle få sammen våre styrer, kan vi neppe vinne så meget ved det. For hva ville det føre til? De ville være enda mindre forberedt på å ta et standpunkt enn vi er det. Jeg synes derfor at vi i en vanskelig situasjon må finne oss i å ta standpunkt alene eller sammen med de utvalg som er valgt til å ta standpunktene, og at vi må gjøre det i den utstrekning vi kan. Regjeringen har på sin side fått sin fullmakt og får handle ut fra det.

For mitt personlige vedkommende vil jeg ha sagt at her kan ikke en million opp eller ned være avgjørende. Det som er viktig å vite er at vi tar de løftene vi kan, og tar dem tilstrekkelig til å møte den situasjon som eventuelt kan melde seg.

Får jeg lov til til slutt å understreke at det her er viktig at vi ikke klatter disse pengene ut, men at de settes inn på nøkkelpunktene, settes inn der hvor det er viktigst. Vi må regne med til enhver tid at vi aldri kan bli 100 % forberedt på alle områder, men det er noen områder hvor vi kan være forberedt, og det er der vi i første rekke må sette våre midler inn. Men det kan man ikke se uten at man har gått

igjennom programmet og drøftet det nærmere. – Forøvrig vil jeg gi min støtte til det standpunkt som jeg skjønner at Regjeringen er kommet fram til.

Kunne vi ha et møte før den 5. august, ville jeg anse det som meget heldig av mange grunner, og Regjeringen selv ville vel også føle det heldig om vi kunne være med å se på formuleringen av det svaret som skal avgis. Etter hva jeg forstår, er vi alle enige i realiteten. Der kan være nyanser, men realiteten er vi enige om – å gjøre det vi kan.

Når det gjelder spørsmålet om å innkalle Stortinget noe før, er jeg enig med hr. Hambro i at det i høy grad er et psykologisk spørsmål. Enten Stortinget behandler denne saken en måned før eller senere, betyr i seg selv ingenting. Virker det uheldig eller virker det heldig? Det må være det som er avgjørende for oss i spørsmålet om hvorvidt vi skal fremskynne Stortingets sammentreden eller ikke. Når det gjelder bevilgningsspørsmålet, kan det ikke være avgjørende enten det skjer i august, i september eller i slutten av oktober, når vi står overfor den situasjon vi har. Men det ligger vel ikke slik an i dag at det skulle gjøre en fremskynnelse av Stortingets sammenkallelse nødvendig, og da kunne vi vel se tiden an. Slik ser jeg det.

Natvig Pedersen: Jeg går ut fra at det svar som skal avgis innen den 5. august, må bli den norske regjeringens svar, og det vil si det forslag som den norske regjering akter å legge frem for Stortinget. Såvidt jeg forstår vil det heller ikke være mulig for Regjeringen å ha i detaljer utarbeidet sitt forslag til den tid, slik at det vil måtte bli en antydning av størrelsen og kanskje de viktigste punkter hvor man mener det er nødvendig å sette større kraft inn i øyeblikket.

Jeg er jo klar over at det er meget viktig at Regjeringen har lagt frem saken i sin alminnelighet i dag her for denne komiteen og det vil selvsagt også ha sin store interesse å høre uttalelser fra denne komiteen, men en kan jo heller ikke vente at disse uttalelser vil gå ut på noe annet enn et alminnelig syn på situasjonen og de krav som den måtte stille. Så i alle tilfelle vil det måtte være den norske regjering som vil måtte avgi sitt svar om sitt forslag til Stortinget.

Jeg tror nok også at det kan ha sin betydning og at det er riktig at det gis en melding fra dette møte om at Regjeringen har konferert med den utvidede utenrikskomite og at det er antydning at en akter å legge frem et forslag for Stortinget senere. Jeg tror ikke det ville være klokt å nevne noe tall, både fordi det endelige tall vil være avhengig av Stortingets avgjørelse, og fordi jeg tror det rent psykologisk vil være klokt som en første melding bare å si at man akter å legge fram forslag til ekstraordinære bevilgninger. På det punkt tror jeg det vil være nokså viktig at man formulerte det slik at det tar sikte på nettopp dette som både statsministeren og utenriksministeren har vært inne på, at det disse midler skal brukes til, er å forkorte den tiden som trenges for å sette vårt forsvar i noenlunde brukbar stand.

Når det gjelder innkallingen av Stortinget, kan jeg heller ikke skjønne at egentlig tidspunktet er så avgjørende. Disse planene vil jo sikkert kreve adskillig forberedelse, og hvis der er ting innenfor disse planene som Regjeringen mener bør settes i gang alt i løpet av de første månedene, så er etter mitt skjønn den fullmakten

som Regjeringen alt har fått av Stortinget, rommelig nok til å sette den slags ting i gang. Jeg tror derfor det vil være det klokeste at behandlingen av denne sak kommer i samband med det høstmøtet som Stortinget allikevel skal ha. Vi har jo regnet med i presidentskapet en forholdsvis kort høstperiode og vi er klar over at der er stoff nok til den sesjon, og det er klart at når det kommer en så stor og viktig sak til som denne, må det være riktig at vi forlenger den, at vi regner med et par uker mere enn vi har regnet med hitinntil.

Jeg ville altså i dag anse det for det klokeste at vi konfererte nærmere om det. Vi kan jo på meget kort varsel ta et møte i presidentskapet og fastsette tiden, og, som hr. Hambro nevnte, slik at komiteens sammenkomst forskyves tilsvarende fremover. Det kunne da bli spørsmål om istedenfor i den siste uke av oktober at vi innkaller Stortinget omkring den 10. oktober eller noe slikt, og komiteene tilsvarende tidligere, fra september av. Jeg tror også at det vil være av stor betydning for arbeidet i Stortinget i den perioden at denne saken da kan være fullt utredet og også komitebehandlet av den utvidede utenrikskomite til det tidspunkt da Stortinget kommer sammen. Det skulle ikke være så vanskelig, fordi den ordinære utenrikskomite er blant dem som skal møte før Stortinget kommer sammen, og hvis så også forsterkningen her møter, kunne denne komite behandle saken før Stortinget i sin helhet kommer sammen.

Lavik: Eg trur det er bra om det vert sendt ut ei melding om dette møtet. Folk veit at vi er samla til møte, i all fall ein del veit det, og fleire og fleire får vita det. Det er fortald at det alt har stått i aviser her i landet. Det er og folk som veit om at vi reiste hit til Oslo. Så ute millom folket vert det kviskra om dette møtet, og eg trur at dersom det vart sendt ut eit kommuniqué om at Riksstyret har haldi møte med utanrikskomiteen, ville det verka godt ute i folket, det ville ha ein god psykologisk verknad. Folket spør kva vi gjer i den ålvorlege stoda som vi no er oppe i, og berre det at dei fikk vita at det var halde eit møte, ville vera med å gjera folket rolegare og tryggare, så eg trur det var bra om denne meldinga vart sendt ut. Og saman med meldinga kunne vel også Riksstyret senda ut ein appell, når dei fann ein god form for appellen, ein appell om at det kostar noko, ja, det kostar mykje å verkeleg stå budde i ei så vanskeleg stode som den vi no er inne i, at det kostar pengar, og at vi lyt vera viljuge til å *ofra* dei pengane som trengst. At eit slikt pengeoffer krev dekking, seier seg sjølv, og det skynar folket. Men det kunne vera nyttig at det vart sagt frå om at det kostar også *andre* ting, at vi er viljuge til å lata det gå delvis ut over levestandarden vår. Og dersom folket får inntrykk av at dette kan snu seg såleis til at det vert spørsmål om fridomen vår, så trur eg at det er viljug til å gå inn under eit slikt offer. Eg trur at alle stort sett er viljuge til å gjera det.

Otten har vori nemnd her. Det var statsministeren som var inne på otten eller angsten for det som no kunne henda. Eg vil seia det same som hr. Hambro. Han sa at denne angsten er levande ute millom folket. Eg meiner at han er likeså levande no som nokon gong før, og nettopp av den grunnen at stoda er så mykje klårare no. Det som har hendt i dei siste tider, har vore med og gjort stoda klårare. Det var få som tenkte at Nord-Korea hadde hatt ei slik militærmakt som det har og hadde makta ein

så hard innsats i krigen som det har gjort. Alt dette er berre eit prov på at der er både rusting og krigsvilje, ja eg har også hug til å seia: krigsdugleik, på hi sida. Stoda er såleis mykje klårare enn nokon gong før. Og eg meiner at dersom folket vårt skynar at vi bur oss til å møta ei slik stode, då vil det også vera med til å skapa større ro og større tryggja ute millom folket.

Eg trur nok at dei fleste av oss kjenner det på same måten som både hr. Hambro og hr. Lothe har sagt, at det hadde vore greidt om vi som er medlemmer i utanriksnemnda hadde fått høve til å rådføra oss med styri for stortingsgruppene våre, så langt det er høve til det. Eg meiner nok at stoda kan vera slik at vi bør vera viljuge til å taka ansvaret og gå inn for det, og dersom stoda er såleis at vi ikkje har høve til å få konferert med styri for gruppene, meiner eg at gruppene våre då vil skyna den stoda som vi står oppe i og bøya seg for det. Men er det høve til det, meiner eg at det ville vera det rettaste om representantane fekk høve til å rådføra seg med styri for gruppene sine. Vi ville stå meir solidarisk med gruppa då.

Eg er også samd i det som har vori haldi fram her, at det var greidt om vi fekk eit nytt møte og at vi då fekk planane frå Riksstyret lagt fram meir detaljert enn dei er lagt fram i dag, og at vi fekk høve til å dryfta dei.

Så har den fåren som kommunistane representerar vore nemnt, den fåren har vore nemnt på ein nokså klår måte. Eg minnar der berre om dei tala som statsministeren la fram, at i 1949 representerte dei ein flokk på vel 100 000 vaksne menneskje, og sjølv om denne flokken skulle vera redusert noko i dag, måtte vi rekna sikkert med 50 000 og kanskje 75 000 menneskje som her ville stå saman, ikkje med det norske folket, men med Sovjet. Eg trur at statsministeren har altfor mykje rett i den vurderinga av situasjonen. Folket vårt er likevel merksam på denne fåren, dei veit om at der er kommunistar og dei veit om korleis *dei* kan stella seg, ja, dei talar om det. I all fall er det ikkje så få som har tala til meg om det, og dei spør også om vi gjer noko nettopp andsynes kommunistane, for dei reknar med at kommunistane kan verta ein fåre. Det er av dei spørsmål – eg tilstår det ærleg – som det er vanskeleg for meg å svara på, men eg har sagt at vi er merksame på fåren, og eg har sagt at Riksstyret er merksam på fåren, og eg har i så måte også *vist* til sjølvaste justisministeren, at *han* er merksam på den fåren. Men folket er merksam på fåren, i all fall ute i bygdene der eg ferdast, og dei er ottesame. Så eg trur at dersom dette kunne nemnast i eit kommuniké – men det er vel vanskeleg – så var det i all fall ein del av folket som ville kjenne seg rolege.

Formannen: Jeg vil bare si at det er ganske klart at tidsfristen er kort, men på den annen side er det også klart som utenriksministeren gjorde oppmerksom på, at tidsfristen er så kort fordi den amerikanske regjering vil forsøke å få de nødvendige bevilgninger av Kongressen, og det er ganske sikkert av stor psykologisk betydning at man nytter høvet nu når Kongressen sannsynligvis er villigere til å gi slike bevilgninger enn senere. Men Regjeringen må jo gi et svar på den henvendelsen den har fått, og da synes jeg Regjeringen har et rimelig krav på i all fall å få et tydelig vink om hvorledes denne komite ser på saken, det er jo derfor den er innkalt, og hva den mener om den situasjon at Regjeringen enten må gi et

unnvikende svar fordi den ikke får noen orientering av den utvidede utenrikskomite, eller at den gir et svar som senere blir mere eller mindre desavouert av Stortinget. Jeg mener ikke at Stortingets avgjørelse vil gå i en annen retning, men det kan bli oppfattet som en desavouering, og jeg synes nok man må kunne kreve av komiteen at den her uttaler seg slik at det gir holdepunkter for Regjeringen.

På den annen side kan jeg meget godt forstå at saken er kommet overraskende på de fleste medlemmer og at de gjerne vil drøfte den med sine gruppestyrer, og jeg synes derfor at det forslag som hr. Hambro antydte, at man kanskje kunne ha et møte til uken etterat medlemmene hadde hatt anledning til å drøfte saken med gruppestyrene og dem de ville drøfte den med, og at man da tok positiv stilling til det svar Regjeringen skal avgi, burde overveies.

Til slutt vil jeg bare si at jeg tror det er i aller høyeste grad nødvendig at det sendes ut en pressemelding som kommer allerede i morgenavisene, for jeg kan bevitne at saken er kjent i alle avisredaksjoner, og før eller senere vil det nok komme nyheter om den, og da er det bedre at det kommer i en korrekt form enn i form av rykter.

Statsråd Hauge: Jeg vil først gjerne gjøre oppmerksom på at den amerikanske regjering har bedt om å få svaret før 5. august. Jeg tror det ligger en realitet i det, idet de vel på sin side gjerne ønsket å legge dette frem for kongressen allerede den 7. eller 8. august og ha det ferdig behandlet innen 17. august. For mitt vedkommende er jeg aldeles enig med hr. Natvig Pedersen i at det amerikanerne kan vente, naturligvis bare er opplysninger om det forslag som Regjeringen vil legge frem for Stortinget, størrelsesordenen av de beredskapsbevilgninger som vi vil foreslå og tidsperioden som disse statsbevilgninger skal gjelde for, de mål som Regjeringen i store trekk setter seg fore å nå. Så vidt som mulig må vi også si noe om arten og omfanget av den hjelp som Norge må ha utenfra dersom en skal kunne gjennomføre et slikt program. Stort mer enn dette kan man neppe få til i tiden før 5. august. Men det må man også få til.

Når det her har vært uttalt ønske om å drøfte svaret som Regjeringen vil avgi, før det går, så er det klart at Regjeringen – statsministeren har bedt meg si det – bare er takknemlig for en slik drøftelse. Samtidig må man vel si fra at så mange flere faktiske opplysninger enn de som foreligger i dag, neppe vil foreligge til da, selv om man vil gjøre forsøk på det. Det blir jo nærmest formuleringen av noten som man i tilfelle kunne konferere om.

Jeg vil for mitt vedkommende gjerne få lov til å trekke frem et par sider om behandlingsmåten før jeg gir et par opplysninger om selve beredskapsprogrammet som etter mitt skjønn har interesse. Jeg er nemlig for mitt vedkommende alvorlig i tvil om det vil være riktig å følge den linje som har vært antydte fra flere her, at Stortinget ikke kommer sammen tidligere enn opprinnelig var tenkt. Min motivering er denne: Vi må gjøre regning med at i slutten av august måned har de fleste land vært i stand til å gjennomdrøfte disse spørsmål med sine parlamenter. Amerikanerne vil på sin side i all fall, hvis de greier å følge den timeplan de har satt opp, ha saken igjennom i kongressen. Jeg tror de øvrige regjeringer i meget stor utstrekning vil ha

hatt anledning til å drøfte den med sine parlamenter, og *da* vil det bli satt fart på saken. Jeg er derfor for mitt vedkommende alvorlig redd for at hvis vi skal utarbeide proposisjonen over et antall uker og legge den frem for et Storting som kommer sammen den 31. oktober, vil vi kunne oppleve det som er det kjedeligste av alle ting, nemlig at Stortinget når det kommer sammen i virkeligheten føler at det ikke kan ta standpunkt til denne sak på fritt grunnlag. Jeg synes at i en sak av en slik betydning som denne har, plikter man å sørge for at Stortinget så vidt mulig kan få tatt stilling til den så tidlig at det virkelig er en realitet i behandlingen. Det er det ene.

Det andre er at jeg for mitt vedkommende tror at en fremleggelse av saken for et Storting som sammenkalles om noen uker, vil være den beste presentasjon av denne sak for det norske folk, som man kan tenke seg. Det er vel så at vi gjerne skulle ha tid på oss både for å forberede saken selv og for å forberede sakens presentasjon, men jeg er redd for at hvis vi gir oss for god tid, så ruller begivenhetenes hjul avsted og vi har gitt oss god tid for å oppdage at tingene skjer uten at vi får adgang til å presentere dem skikkelig i det hele tatt. Derfor mener jeg at det som statsministeren antydte her i sitt opprinnelige innlegg om et møte i Stortinget om et par – tre uker, har mange fordeler selv om dette Storting skal innskrenke seg til å behandle denne sak alene, og selv om vi ikke kan få en så gjennomgripende komitebehandling som vi skulle ønske. Jeg vil gjerne understreke at vi får ingen av oss, den tid på å behandle disse saker, som vi skulle ønske, og for såvidt vil ikke Stortinget komme i noen annen stilling enn Regjeringen. Jeg vil også legge til at det etter mitt personlige skjønn er meget betenkelig å la spørsmålene om dekningsventen så lenge som de vil gjøre hvis de skal avgjøres først på høst-Stortinget.

Jeg har følt det som min plikt å fremheve disse momentene, og jeg vil legge til at jeg synes det ville være en uheldig løsning om vi for det første gjennom vårt svar til den amerikanske regjering, men dessuten gjennom en bruk av fullmakten, som vi ikke vil komme forbi, i virkeligheten skulle antesipere Stortingets avgjørelse i meget vesentlig grad. Hvis behandlingen blir så langsom som her er antydte, vil det ikke være til å unngå at vi gjennom våre disposisjoner kommer til å antesipere den avgjørelse i meget stor utstrekning. Det kunne sees som en lettveint og grei vei for administrasjonen, men jeg tror det er det motsatte.

Jeg vil også gjerne legge til den bemerkning at jeg for mitt vedkommende er sterkt i tvil om vi ikke allerede når vi nå sender ut meldingen, skal si så meget vi kan, og derunder også antyde beløpet. Jeg tviler på at vi kan hindre at beløpet kommer frem, og derfor kan det vel være like godt at vi gir opp det riktige beløp selv med det samme, og får det servert i den form vi ønsker. Jeg er klar over at det er et ganske vanskelig skjønnsspørsmål. Det er jo bl.a. avhengig av at vi her kan få en viss tilslutning til størrelsesordenen.

Til slutt bare et par faktiske opplysninger i tillegg til dem statsministeren og utenriksministeren allerede har gitt. Oppgaven er jo, kan man si, for såvidt stilt rent generelt slik at vi skal prøve å nå dit i 1952 som vi etter de foreliggende planer skulle ha nådd i 1954. Nå foreligger der i det hele ikke slike planer på alle områder,

men generelt sett kan man jo stille opp oppgaven slik. Det er ett punkt da som er temmelig vesentlig, og som jeg vil nevne her med det samme. Spørsmålet blir: Hva skal gjøres av Norge og i Norge og hva skal gjøres av andre? I hvilken utstrekning og på hvilke områder skal vi få hjelp? Siste gang vi her drøftet og vedtok beredskapsprogrammet, var vi alene, og vi måtte dekke hele feltet selv. Denne gang skal gjennomføringen av beredskapsprogrammet skje gjennom et samarbeid, og Amerika har særskilt fremhevet at det de ønsker å høre fra oss for at de skal kunne ta hensyn til hva deres hjelpeinnsats måtte bli når de nå forbereder sine programmer. Jeg tror det da vil være den mest naturlige arbeidsdeling, og jeg tror det er nødvendig hvis vi skal greie det, at Norge får hjelpen i form av materiell både til de vepnede styrker og til sivilforsvaret og politiet, som det ikke er mulig eller hensiktsmessig at vi produserer her i landet, får hjelpen i form av visse forsyninger, for eksempel drivstoff som ellers måtte kjøpes for valuta som vi ikke har til veie. På norsk side vil vi da denne gang i motsetning til forrige gang kunne konsentrere oss om en opp trening av økte styrker for å forkorte perioden og repetisjonsøvelser for alle styrker for å øke deres effektivitet. Vi vil videre kunne konsentrere oss om permanente og halvpermanente anlegg, befestninger, sperreanlegg, tilfluktsrom, som er til støtte for forsvaret av Norge, oppbygging av våre etablissementer og etterretnings- og sikringstiltak. Men for å unngå misforståelse tror jeg nok at Norge kanskje må si uttrykkelig fra at vi legger så stor vekt på produksjonseffektiviteten at vi vil utnytte vår lille militære industri så langt som det er mulig og hensiktsmessig, og at vi også vil overveie hvilke bidrag vi kan yte av råvarer og halvfabrikata til et felles rustningsprogram. Hvis man skulle gjøre et forsøk på en kalkyle – eller jeg vil heller kalle det en gjetning – om hva det måtte koste dersom vi skulle gjennomføre en slik to års forkortning av våre programmer, så tror jeg det ville overstige det som vi i den foreliggende situasjon mener at vi kan sette inn av beredskapsbevilgninger. Jeg skal vokte meg vel for å kalle dette en kalkyle, men jeg vil gjette på at hvis vi skulle påta oss den oppgave å forkorte oppbyggingsperioden med 2 år, selv om vi bygger på en arbeidsdeling mellom hjemme og ute som jeg har nevnt, ville den vel komme nærmere på 500 millioner enn på 250 millioner. Det vil alene innenfor den militære sektor kreves meget betydelige beløp for å kunne gjennomføre en forsert nyutdannelse av la oss si 15 000 mann, litt mer langvarige repetisjonsøvinger for avdelinger delvis med det for øye å kunne øke antallet av feltavdelinger, investeringene i befestnings- og sperreanlegg, etablissementer, produksjon her hjemme. Det vil allerede der komme opp i meget betydelige beløp, så jeg tror kanskje det allerede nå er riktig å antyde at innenfor rammen av de 250 millioner vil man neppe helt ut kunne nå det mål som er skissert, selv om man bygger på en meget vidtgående internasjonal arbeidsdeling, og selv om man bygger på en meget rommelig hjelp fra Amerika. Men innenfor rammen av et beløp på 250 millioner kroner tror jeg at man så vel innenfor den militære sektor som innenfor de øvrige sektorer vil kunne ta et meget vesentlig skritt. På det militære område tror jeg da det måtte bli nødvendig å konsentrere seg om en ekspansjon av land- og luftstridskrefter med det for øye å kunne få dem opp, og at man relativt sett måtte avdele langt mindre i denne omgang til Sjøforsvaret, og at vi vil måtte få relativt betydelige

investeringer i befestnings- og sperrearbeider ikke minst i Nord-Norge, og også meget betydelige investeringer i våre etablissementer.

Valen: Det er sjølv sagt slik som så mange før har gjevi uttrykk for, at dette har komi på oss ubudd, og at vi her slett ikkje kan gje uttrykk for synet hjå våre parti og ikkje ein gong for vårt eige syn. Men på hi sida er det og slik at dei spørsmål som her er reist, har vi sjølv sagt alle hatt ei sterk kjensle av ville melda seg før eller seinare, eller rettare sagt dei ville koma nokså snart, og serleg har den kjensla vorti sterkare etter kvart som utviklinga har gått ute. Når vi så er kalla saman her, er sjølv sagt det fyrste Regjeringa vil vita korleis vi reint prinsipielt steller oss til desse spørsmåla. På det har Regjeringa fått greitt svar frå alle. Men eg går ut frå at Regjeringa også ynskjer meir direkte orientering om den summen som har vori nemnd, og dersom Regjeringa ynskjer ei slik orientering før svaret blir gjevi, så vil det vel vera rett og praktisk at ein tek eit nytt møte i neste veke, og at ein til den tid har samrådd seg med styra i sine parti. Men alt i dag synest eg det er naturleg for det einskilte medlem av utanriksnemnda å gje eit visst uttrykk reint kjenslevore for korleis dette talet på 250 millionar kroner på 2 år verkar. I tilfelle ein finn grunn til å kalla samene nytt møte her i denne nemnda og også i tilfelle ein kallar saman styra i dei einskilte parti, så kjem no det nokså seint til orientering for Riksstyret. Men etter at eg har høyrte utgreiingane frå forsvarsministeren som han har gjevi oss tidlegare i sumar – for resten etter mitt syn i beste samsvar med det han sa just no – at planen har vori ein 4 års plan – til 1954, og at vi då skulle byggja opp vårt forsvar i takt med dei andre A-paktlanda, og slik – som vi også har vona på – at det måtte skje med stønad utanfrå til vår sektor av tiltaket, og slik at vi skulle vera budde på det som måtte koma om 4 år – så har i alle fall eg tenkt meg at det måtte tolleg store summar til også for vårt land. Og når det no i dag er kravet at denne 4-årsperioden skal stuttast av til 2 år, ja så synest ikkje eg at dei 250 millionar delt over to år var nokon serleg stor sum. Det ville då seia 50 – 60 millionar ekstraordinært på 4 år. Det er lagt fram her – om eg ikkje mistydde det – at Amerika sjølv ville auka sine løyvingar til forsvaret frå 6 % av nasjonalinntekta til 11 %. Vi har eit militærbudsjett i dag på 280 millionar kroner, det er vel snautt 2,5 % av nasjonalinntekta. Det kan vel vera eit nokså rimeleg høve, samanlikna med det Amerika har. Men 125 millionar kroner på kvart av desse to næraste åra, det er no ikkje nemnande meir enn 1 % av nasjonalinntekta. Eg går ut frå at her talar vi rett ut, og vi kan ikkje svara for nokon, knapt nok for oss sjølve, om kva vi seinare vil koma til. Men eg hadde ærleg sagt tenkt ein sum bort imot den som forsvarsministeren nemnde når ein skulle dela det på to år. Eg vil gjerne ha sagt det, for det var mitt inntrykk. Amerika har sagt at det vil gje oss stønad – etter som eg forsto det – i samsvar med dei byrder som vi sjølve tek. Eg veit ikkje – sidan våre resursar er små – om det er klokt å byrja varsamt og så kanskje la Amerika tvinga oss til å gå høgare opp, eg veit ikkje om det er ein fornuftig politikk. Eg skal ikkje seia noko om det. Men er det slik at vi skal med ein gong seia frå om den største summen vi kan gå til ut frå den alvorlege situasjon som er, og ut frå det som var sagt og som det var gjevi von om frå Amerika, så synest eg personleg at summen 250 millionar er i minste laget. Dette vil

eg gjerne ha sagt til Riksstyret i dag som uttrykk for mitt syn. Dersom Riksstyret finn det er grunn til å tenkja på om det skulle vera naturleg og rett å gå lenger, ut frå det at alle parti her skal prøva å samarbeida utan nokon spekulasjonar for å nå fram til det beste resultat, og ein så skulle ynska å ha ein sterkare stønad frå partia, så vil det då vera høve til å få kalla saman eit nytt møte om ei vekes tid og at partia då hadde drøft spørsmålet meir inngåande. Etter det forsvarsministeren sa, kan vi ikkje venta i grunnen å få detaljerte opplysningar i større mon, det er på grunnlag av det som denne nemnda har fått informasjonar om gjennom våren og sumaren, og med den bakgrunn i den internasjonale situasjon i dag, det er på grunnlag av det vi må gjera oss opp eit skjøn. Sjølv sagt har Riksstyret, som veit kva pengane skal brukast til, langt større rett til å uttala seg om summen. Men på den andre sida, dersom det for alvor er tale om levestandarden, så kan vi ikkje tala så serleg mykje om den på grunnlag av ei yting på 50 – 60 millionar kroner meir årleg i ein 4 års-periode. Dette skal kortast inn, det er så – det var tenkt over 4 år, og så skal det no stuttast av til 2 år, og sjølv sagt er det i den økonomiske situasjon vi har no, svært tungt og vanskeleg. Men slik som eg har forstått forsvarsministeren, skal no desse løyvingane det er tale om her, nyttast til tiltak her i landet, til bygging av etablissement, til øvingar o.s.b., det er i all fall ikkje direkte tale om valutautlegg, - indirekte spelar det sjølv sagt sterkt inn. Det er tiltak som krev harde tak og ytingar her i landet, og difor er det trass i alt lettare for oss å ta desse byrdene. Men på grunnlag av desse byrdene som vi tek på oss her, er det då vi må venta å få tilførsler av dei turvande forsyningane utanfrå. Då hadde eg tenkt det ville vera naudsynt å gå til eit større tal.

Smitt Ingebretsen: Jeg tror det er riktig, som det er blitt sagt her tidligere, at det blir sendt ut et kommuniqué umiddelbart etter dette møte, som kommer i avisene i morgen tidlig. Det behøver jeg ikke begrunne nærmere. De erfaringer vi har høstet på forskjellige tidspunkter, viser sterkt nok at hvis vi ikke gjør det her, så får man det bare sendende fra andre kanter og det er lite tilfredsstillende. Men jeg vil henstille at man i det kommuniqué ikke nevner noe beløp. Når jeg gjør det, er det først og fremst fordi jeg vil be Regjeringen om å overveie det beløpet den har nevnt, på samme måte som hr. Valen antydet. Jeg må si det gikk meg som hr. Valen, at beløpet forekom meg overraskende lite. Jeg hadde ventet å bli stilt overfor et ganske annet beløp, nettopp fordi situasjonen er så alvorlig som den er, og fordi den bevilgning som her skal eskes, skal eskes på den bakgrunn at det gjelder vår sikkerhet og fred, og det er ikke billig, og det er sikkert heller ikke noen som venter at det skal være billig. – Vi må selvfølgelig alle være villige til å yte den dekning som er nødvendig, på den mest mulige rettferdige måte og etter den evne vi har til å bære det. Men jeg tror man psykologisk tar feil hvis man forlanger et beløp som er mindre enn det som med rimelighet må kreves i en så alvorlig situasjon. Jeg vil derfor henstille til Regjeringen at den overveier om det er 250 millioner kroner som bør være Regjeringens forslag overfor Stortinget. Jeg gjør det også fordi det ble sagt at disse 250 millioner skulle fordeles over en serie av sektorer – det skulle være til militære og sivile forsvarsformål, kommunikasjonsformål, forsyningsformål – oppriktig talt hvis disse pengene skal dekke et så stort felt, så blir det svært lite

igjen. Jeg tror det er riktig som det ble sagt av hr. Torp at nå må man være forsiktig med å dele seg opp på for mange felter, man må forsøke å finne ut hvor man kan sette inn med størst mulig effekt, de ressurser man har. Jeg tror ikke at et sådant beløp fordelt ut over et sådant felt som ble skissert her, svarer til den situasjon vi står i, og det som nå skal gjøres, det må svare til den situasjon som vi skal møte.

Det har vært snakket om å kalle inn partienes styrer for å drøfte saken med dem. Jeg må si at jeg er ikke så sikker på om det er noen praktisk fremgangsmåte, for skulle vi gjøre det, synes jeg vi måtte kjenne Regjeringens forslag bedre enn vi gjør i dag. Jeg går ut fra at selv om det prinsipielle – at vi må ta vår del av byrdene i den situasjon vi står i – og som utenriksministeren uttrykte det – gå i takt med våre allierte, derom er det ikke noen meningsforskjell. Det som det kan være meningsforskjell om, er enkelthetene og hva det er som kreves for å gå i takt. Men skulle vi konferere med styrene, så måtte vi da kjenne Regjeringens forslag, i all fall i den utstrekning som det måtte være utarbeidet av hensyn til det svar som skal avgis den 5. august, og jeg tror det blir vanskelig å finne en praktisk måte å løse det spørsmål på. Men derimot tror jeg det er riktig som statsministeren antydte, at man innkaller Stortinget forholdsvis snart. Jeg tror også at det psykologisk vil virke riktig. I en tid som denne hvor det ganske sikkert er sådan som hr. Hambro sa, at det er megen angst i sinnene, vil man gjerne vite at det blir gjort noe for å møte den situasjon vi står overfor. Det er ingen ting som mer bidrar til å øke angsten enn at folk ikke ser at det blir gjort noe, og jeg tror at den ting at de får vite at Regjeringen er i kontakt med Stortinget, at Regjeringen fremlegger tingene for Stortinget og forsøker å skaffe til veie de midler som er nødvendige i den situasjon vi står i, vil kunne hindre at angsten slår ut i panikk eller hva som helst. Jeg tror derfor ikke man skal være engstelig for å innkalle Stortinget, jeg tror tvertimot at det vil være en betryggelse at Stortinget blir innkalt på det tidspunkt da forslagene ligger sådan til rette at Stortinget med rimelighet kan ta standpunkt til dem. Jeg vil bare ha sagt dette fordi jeg tror at det er den rette arbeidsmåte i denne situasjon at man får Stortinget inn i bildet så hurtig som det med rimelighet kan gjøres.

Kjøs: For meg står det helt klart at det er nødvendig å øke takten i oppbyggingen av vårt forsvar, og jeg gir også min fulle tilslutning til at det settes i verk. Jeg vil i den forbindelse peke på det som ble referert av utenriksministeren fra stedfortrederens møte i London, og de uttalelser som ble nevnt fra den engelske og den franske representant om at alle medlemsstater nå måtte styrke sitt forsvar ved øyeblikkelige tiltak uten å vente på fellesplanleggingen – det var omtrent sådan vi hørte det referert. Det er etter min oppfatning aldeles riktig. I løpet av ett og to år kan det skje mange ting, derfor gjelder det om at styrkelsen av vår forsvarsberedskap skjer så raskt som mulig, og det er ikke så ganske lite vi kan gjøre ved øyeblikkelige tiltak. Jeg skal ikke gå inn på det i noen større utstrekning nå, men jeg vil nevne et par momenter som er berørt, dels også av forsvarsministeren, nemlig *sperringer*. Der foreligger det fullt utarbeidede planer på grunnlag av rekognoseringer, slik at de kan settes i bygging med en gang, men de penger som var tiltenkt dette formålet ble båndlagt fordi de skulle brukes til andre ting. Jeg vil

også nevne en ting som *miner*, spesielt antitankminer og antitankvåpen, og jeg nevner en fortsatt *utdannelse av befal*, som er minimumsfaktoren for hva vi kan klare å sette opp i dag. Vi utnytter nemlig ikke på langt nær vår utdannede vernepliktsmasse, selv om vi etter hvert får våpen, fordi vi ikke har tilstrekkelig av utdannet befal. Der er det mulig å foreta en forsert utdanning hvis man bygger på folk som allerede på forhånd har den tilstrekkelige sivile utdanning.

Om det beløp som er nevnt, er det riktige og det tilstrekkelige, tør jeg ikke uttale meg om her på stående fot. Men jeg mener at det beløp som er nødvendig for å styrke vårt forsvar slik at det svarer til situasjonens krav i dag, det er vi også nødt til å yte, og vi må også være villige til å bære det i fellesskap. Det gir jeg min fulle tilslutning til.

Femtekolonnevirksomheten har vært nevnt i dag. Jeg tror det er all grunn til å ta det spørsmål opp igjen. Jeg nevnte det i det forrige møte vi hadde. Jeg uttalte den gang at jeg fant det nødvendig at vi øket vaktholdet ved våre viktigste militære magasiner og de viktigere standkvarterer, slik at vi ikke skulle risikere at muligheten for å mobilisere og sette vårt forsvar på krigsfot blir slått ut av hendene på oss. Etter de alvorlige uttalelser som er kommet fra statsministeren og fra hr. Hambro, synes jeg det må være ganske klart at det er en ganske stor fare tilstede der, og at vi må gardere oss mot overraskelser.

Med hensyn til innkallingen av Stortinget mener jeg at det vil være riktig å innkalle Stortinget ganske snart, selv om det skulle være bare for å behandle denne ene sak. Jeg anser det for å være så overordentlig viktig, at det er fullt berettiget å gjøre det. Jeg tror også at folket venter at man skal gjøre det. Gjør man det, så skulle det vel ikke være nødvendig i den meddelelse som sendes ut fra dette møte, å nevne noe tall – så har vi noen tid til å overveie beløpet noe mer. Jeg går ut fra at Regjeringen vil ha bedre grunnlag for å gjøre det når den får inn de uttalelser og oppgaver som sikkert er utarbeidet av de militære myndigheter.

Bratteli: Det er to – tre punkter jeg kunne ha lyst til å si noen få ord om. For det første vil jeg gjerne bare nevne et forhold som alle er klar over, og det er dette at når det gjelder vurderingen av den internasjonale situasjon i sin alminnelighet og det tempo som skal prege oppbyggingen av Atlanterhavspaktens militærorganisasjon, er det overmåte viktig at Atlanterhavspaktens organer får ha den nødvendige innflytelse over de vurderinger. Jeg sier det særlig med tanke på at enhver vel må regne med at de politiske stemninger i Amerikas Forente Stater jo er voldsomt labile. Omslagene er der sterkere og gir seg vel også hurtigere utslag enn i de fleste andre land. Jeg legger derfor meget stor vekt på at det ikke ensidig blir de av og til noe omskiftelige vurderinger fra amerikansk side som legges til grunn for Atlanterhavspaktens militærpolitikk, men at det blir vurderingene i Atlanterhavspaktens egne organer.

Av de ting som melder seg for oss i denne sammenheng er det et par områder jeg gjerne vil berøre. For det første legger jeg en stor vekt på, når en her fra alle sider legger så stort alvor i den situasjon vi står oppe i, at en virkelig prøver å holde fast ved at en skal søke å behandle forsvarspolitikken som en sak som de partier som

er representert i Stortinget, står sammen om. Jeg er for min del i grunnen bare oppmuntret ved at en rekke aviser i den senere tid behandler vår beredskapssituasjon. Men jeg synes det er ganske unødvendig, slik som det i en viss utstrekning har skjedd, å behandle beredskapssituasjonen på en slik måte at man samtidig skal utnytte den i det mere indrepolitisk bestemte ordskifte. Det er etter min oppfatning ikke noen grunn til å behandle beredskapsspørsmålene på en slik måte at en samtidig søker direkte å skape mistillit til den regjering landet i øyeblikket har. Enda verre er det som vi i de senere uker har kunnet se, at det med en viss utholdenhet i visse kretser, som man kanskje ikke skal tillegge altfor stor betydning, har vært gjort forsøk på å forvirre de klare linjer mellom arbeiderpartiet og kommunistene som i virkeligheten er i disse spørsmål. Det har vært gjort forsøk på å skape forvirring når det gjelder forholdet mellom arbeiderpartiet og kommunistpartiet i utenrikspolitiske og i forsvarspolitiske spørsmål. Å drive en slik virksomhet er etter min oppfatning det motsatte av en forstandig psykologisk forberedelse til de vanskeligheter vi står foran.

Det jeg imidlertid særlig forlangte ordet for her nå – og etter adskillige betenkeligheter, det er en annen side ved denne sak, og det er den belastning som uunngåelig vil følge av et forsert arbeid på militærvesenets område. Jeg har fulgt denne side av saken med stor oppmerksomhet gjennom lengere tid. Jeg har ikke villet ta opp noen offentlig debatt om det fordi jeg ser slik på det at skal en prøve å stå sammen i den praktiske forsvarspolitikken, så bør man helst også unngå å ta opp noen offentlig strid om spørsmål som mer eller mindre direkte knytter seg til forsvarspolitikken. Selv i en forsamling som denne er det med visse betenkeligheter jeg nevner dette, men jeg synes allikevel at jeg må gjøre det.

Når situasjonen er alvorlig – og det er ikke noe nytt, det har den vært lenge – så må vi jo være klar over at forutsetningene for den forsvarspolitikken vi kan føre, legger vi ikke bare ved det vi sier og det vi gjør når det er forsvarspolitikken som er oppsatt på dagsordenen. Når jeg for min del har fulgt dette, er det særlig med sikte på den senere behandling og avgjørelse av Forsvarskommisjonens innstilling. Det har på sett og vis vært naturlig at jeg har sett meget av den politiske debatt ut fra det synspunkt, idet jeg selvsagt har vært interessert i hva som måtte bli den endelige avgjørelse av den mere ordinære virksomhet som Forsvarskommisjonen har avgitt innstilling om. Men de synspunkter som der melder seg, melder seg med ulike større tyngde så snart det er spørsmål om ekstraordinære tiltak på forswarets område, som øker forsvarsbudsjettet ytterligere. Der vil jeg gjerne si, for å illustrere det jeg ønsker å holde fram her, at nå i de siste ukene er det jo i grunnen to temaer som har vært gjennomgangstemaer i meget av presspropagandaen her i landet. De to temaer er *skattene* og *boligbyggingen*. Jeg har hele tiden sett dette med tanke på behandlingen til høsten av den mer ordinære militære virksomhet, behandlingen av Forsvarskommisjonens innstilling, men det er klart at med de forslag som nå er antydnet, vil dette virke så meget tyngre. Forholdet er jo det at hvis en i et land som Norge i det hele tatt skal holde et militært forsvar av noen dimensjoner, så vil det med vår økonomi måtte bli en sterk belastning på vårt folk i den periode da et slikt forsvar skal bygges opp, det er ganske uunngåelig at slik må det være. Og da er jo

en av de viktigste rent psykologiske forutsetninger for å kunne få befolkningen til å være med på de tiltak som er nødvendige, at den har en noenlunde velvillig innstilling til løsningen av slike samfunnsmessige fellesoppgaver og til å bære den belastning som følger av dem. Jeg skal ikke si mer om skattesiden av dette enn det følgende, at etter min oppfatning har meget av den skatteagitasjon i den form den har hatt i de senere måneder, direkte lagt vanskeligheter i veien for en rasjonell løsning endog av det mer beskjedne program som Forsvarskommisjonen har lagt opp i sin innstilling, og det vil også i og for seg ha gjort det vanskeligere psykologisk sett å løse det spesielle ekstraordinære program som vi nå står foran.

Det annet hovedtema som har gått meget igjen i propagandaen, er boligbyggingen – dette at Regjeringen har funnet det nødvendig med en viss begrensning av boligbyggingen i forhold til i 1949. Men når en har snakket om den vilje en har til å ta belastningen med de tiltak som skal gjøres, endog ut over det Regjeringen har antydnet – og her har i denne sammenheng også vært snakket eksempelvis om befestningsarbeider, sperringstiltak o.s.v. – så må det jo være klart for enhver, at skal slike tiltak settes i gang i noe omfang, vil det måtte virke direkte inn på det volum boligbyggingen kan få. Jeg kan derfor ikke nekte for at det er nesten med noen forbauselse jeg særlig i de siste uker har sett den propaganda som har vært drevet omkring volumet av boligbyggingen og i forbindelse med sementsituasjonen. Jeg vil gjerne ha sagt dette fordi jeg tror vi er nødt til hver for oss å gjøre oss klar over dette, at ønsker vi i de alvorlige tider vi nå går i møte, å legge de best mulige psykologiske og politiske forutsetninger til rette for at folk skal være med og ta de byrder som følger med disse tiltak, da skjer det ikke bare ved det vi sier og gjør når vi debatterer forsvarsspørsmålet, men vi legger forutsetningene til rette også gjennom behandlingen av alle de spørsmål som direkte trekkes inn og som direkte berøres av en utvidelse av arbeidet på forsvarets område.

Når det gjelder beløpet på 250 millioner kroner som her er antydnet, vil jeg også for mitt vedkommende si at jeg er fullt på det rene med de meget store vanskeligheter dette fører med seg nettopp i de konsekvenser det har, og som jeg her bare har antydnet. Men også her, når vi ser forsvarsspørsmålet isolert som en sak for seg, og har en noenlunde grov oversikt over den situasjon vi står oppe i, er heller ikke jeg for mitt vedkommende overrasket over at beløpet blir såpass stort som 250 millioner kroner i løpet av en 2 års-periode. Men jeg er fullt klar over at det melder seg mange vanskeligheter på de områder som berøres av en såpass sterk utvidelse av den militære virksomhet som her er antydnet.

Utheim: Jeg tror ikke det er noen meningsforskjell i denne forsamling om vurderingen av faren ved hele den internasjonale situasjon. Jeg er også klar over at det skrift vi har fått fra Amerika, krever et svar innen den tid som er gitt. Da jeg satt og hørte statsministerens innledning, oppfattet jeg hans foredrag som en sterk appell om et samarbeid mellom alle politiske partier om løsningen av forsvarsspørsmålet og beredskapsspørsmålet. Jeg tror jeg kan si at det er villighet tilstede til et samarbeid om disse spørsmål, så viktig som det er, og så farlig som den internasjonale situasjon er, og så besjelet som vi alle er av å søke å bevare vårt land

og det demokrati vi har utviklet her i landet. Statsministeren antydte det foreløpige standpunkt Regjeringen var kommet til, at vi skal si oss villige til å yte 250 millioner kroner fordelt over en 2 års periode. Jeg skal ikke si noe om størrelsen av det beløpet, jeg har ikke forutsetninger for å kunne si noe i dag om hvorvidt dette er tilstrekkelig eller ikke tilstrekkelig. Hva jeg vil få lov til å understreke, er at når nå svarene kommer til Amerika fra alle de land som er tilknyttet A-pakten, så vil man vel analysere disse ting. Man vil se: hva bruker hvert enkelt land i forhold til sin nasjonalinntekt til den beredskap som er en nødvendig forutsetning for bevarelsen av friheten? Jeg har ikke her noen statistikk for hånden, som viser Norges forhold i så måte. Var det riktig hva jeg leste i en notis i en avis for noen dager siden, sto vi ikke der særlig høyt. Om vi plusser på 250 millioner kroner på 2 år, jeg kan ikke bedømme i øyeblikket hvordan dette er, men jeg tror det er et spørsmål vi meget nøye skal se nærmere på.

En ting til understreket også statsministeren overordentlig sterkt: Her er ikke spørsmål bare om en bevilgning – et like viktig spørsmål er: hvordan skal vi skaffe disse penger? Ja, det er meget viktig. Det samme var den siste taler, hr. Bratteli inne på: Vi kan ikke bare behandle hele forsvarsspørsmålet isolert, det må sees i forbindelse med mange andre ting. Jeg gir ham der min fulle tilslutning. Men der vil jeg rette den henstilling til Regjeringen når den vil søke samarbeid om dette meget viktige spørsmål på det nåværende tidspunkt av hensyn til den internasjonale stilling så vanskelig som situasjonen er, at den også overveier om tiden er inne til å starte – hva skal jeg si – sosiale fremstøt som det er megen meningsforskjell om. Det er disse ting jeg hadde lyst til å si i sin alminnelighet, og jeg vil konkludere med å anbefale at før det svar som skal gå til Amerika sendes, bør denne komite tre sammen påny, og da bør det foreligge i all fall en skisse for hvordan Regjeringen mener at det beløp som man tilbyr, skal dekkes.

Statsministeren: For hvordan beløpet skal dekkes?

Utheim: - tilveiebringes altså, ved skatter. – Utgangspunktet må jo være at enhver skal være med å yte det offer han kan, etter evne. Men den side av saken er overordentlig viktig, og kan vi komme overens om disse spørsmål etter et forslag fra Regjeringens side, så er jeg i all fall villig til rent personlig å si at jeg skal ta mitt fulle ansvar ved å være med på dette selv om det ikke er tid til å innkalle Stortinget til å fatte beslutning. Det var disse ting jeg hadde lyst til å si. Ellers skal jeg ikke forlenge debatten meget – her har vært sagt så meget. – Det er visse hovedspørsmål som er klarlagt. Det som er det viktigste for Regjeringen, skulle jeg anta, er å få vite stemningen her, om vi vil være med på disse ting. Der tror jeg at her er gitt uttrykk for et meget greit og klart standpunkt. Jeg ber om, før det svaret sendes, som skal gå til Amerika, at vi får sammenkalt denne komite en dag i slutten av neste uke, hvor vi da får dette nærmere utdypet – jeg tenker altså på hvordan dekningen av disse ting skal skaffes til veie. Og her er det, som statsministeren sa, tale om både en finansiell og en realøkonomisk dekning.

Siden jeg kom til Oslo her i dag, har jeg allerede fått en rekke forespørsler: har den utvidede utenrikskomite møte her i dag? Jeg vil ikke svare på det spørsmål, sa jeg. Ja, vi vet den skal ha møte, ble det svart. Ja, men da behøver dere ikke spørre meg om hva dere allerede vet. – Det har forekommet visse pressemeddelelser i Bergen om disse ting. – Vi får jo telegram fra formannen. Jeg har betraktet dette som ting som ikke skulle omtales. Men det er jo ganske klart at har enkelte avisorganer disse spørsmål oppe, er det spillfekteri ikke å legge det åpent frem for alle.

Jeg tror det vil være riktig at det som resultat av dette møte i dag sendes ut et kort kommuniqué uten at man der nevner størrelsen av det beløp der her skal være tale om. Og så bør man få et nytt møte i denne komite en gang i slutten av neste uke.

Torp: Jeg tar bare opp en enkelt side ved saken, og det er spørsmålet om innkallelsen av Stortinget. Det er ingen tror jeg, som er engstelig for å innkalle Stortinget og i all fall ikke jeg for min del. Det er i grunnen ikke det spørsmålet som foreligger, spørsmålet er på hvilket tidspunkt det skal skje, og det avhenger av når vi har det materiale Stortinget skal behandle. Hvis vi ikke har oversikt over det i dag, har vi ingen forutsetninger for å avgjøre hvorvidt Stortinget skal komme sammen i august eller september. Det er det materialet vi trenger til behandlingen som avgjør det. Jeg går ut fra at jeg ikke har oppfattet dette galt, men jeg har oppfattet det slik at Regjeringen må gi svar innen den 5. august, og når det svaret skal gis, skal en samtidig også formulere de kravene en mener å måtte kunne stille til hjelp fra Amerika. Hvis det er tilfellet, må *Regjeringen* ta standpunkt når det gjelder *det* beløpet, for til det tidspunkt kan nemlig ikke Stortinget komme sammen. *Det* standpunkt må Regjeringen ta.

Det har vært nevnt at den samlede komite har uttalt seg for at man må gå til slike ekstraordinære foranstaltninger. Jeg sa i mitt første innlegg at jeg ikke var sikker på om beløpet var tilstrekkelig, og jeg er enn ytterligere styrket i at det ikke er tilstrekkelig hvis det skal fordeles på så mange felter som her er tale om. Jeg sa også i mitt første innlegg at det viktigste er å vite hvordan man skal fordele disse byrdene. Det gjelder både skattemessig og realøkonomisk og ellers – materialene, som hr. Bratteli så riktig nevnte, hvor skal de tas? Og når Stortinget kommer sammen for å behandle denne sak, må dette være klart og foreligge og da spør jeg: Når kan Regjeringen ha en slik fullstendig proposisjon klar? Når den kan foreligge, mener jeg det er riktig at militærkomiteen innkalles for å ta fatt på den behandlingen. Om det blir i august, i september eller i oktober, avhenger av dette ene og intet annet. Det er i grunnen så enkelt å si, ja, selv om Stortinget skal komme sammen til behandling av denne ene sak. Vi kjenner da Stortinget så godt alle sammen, at vi vet at når vi innkaller Stortinget, må vi søke å behandle de saker vi har fortløpende og innrette oss med det for øye. Jeg tror derfor vi skal innstille oss på å si at vi innkaller Stortinget så snart som proposisjonen ligger ferdig, og så gi komiteen adgang til å behandle den på forhånd, så innstillingen kan ligge klar, og det tror jeg ikke kan være før vi kommer over august og inn i september måned, -

jeg hadde tenkt meg først i oktober, at man fremskynder innkallelsen med 2 – 3 uker og tar behandlingen da.

Det var nevnt et tall på 500 millioner kroner, og det kan jeg godt tenke meg kan være et beløp som kan bli meget aktuelt. Men hvorvidt man skal gå inn for et slikt beløp eller ikke, avhenger av hvor villig man er til å ta byrdene og fordele dem etter en skala som er rettferdig. Og dessuten – som også hr. Bratteli var inne på – er det nødvendig å vite hvor villige vi er til å ta ansvaret for det hele ute i folket. Ser vi det som en nødvendighet for vår frihet, så kan det godt tenkes at et slikt beløp som ble nevnt, kan komme til å bli aktuell politikk også for vårt land.

Hegna: Om denne saks prinsipielle og alminnelige side er sagt såpass meget at det ikke er nødvendig for meg å gå nærmere inn på det, men som særlig hr. Bratteli gjorde oppmerksom på, er de spørsmål vi her har oppe, spørsmål som har meget vide almenpolitiske perspektiver som det ganske sikkert blir anledning til å komme tilbake til i vid utstrekning ved senere anledninger. Det er bare to spørsmål jeg vil nevne litt om. Det ene er det beløp som har vært antydnet, 250 millioner kroner. Det er nesten av alle talere her gitt uttrykk for at det man må ha, er det som er tilstrekkelig, noen har også ytret tvil om 250 millioner er tilstrekkelig. På den annen side er også alle klar over at på basis av det som foreligger i dag, kan man ikke ta standpunkt til selve størrelsen av beløpet. Når jeg skulle ta standpunkt til et sådant spørsmål, ville jeg gjerne ha oppført i hovedposter hva beløpet skulle brukes til, for å se summen av det. Når man nevner 250 millioner fra vår side, og dertil tar i betraktning den hjelp vi kan få fra annen side når det gjelder materiell, kan ikke jeg si i dag om 250 millioner kan brukes rasjonelt under hensyn til personale- og organisasjonssituasjonen. I et sådant tilfelle vil man ofte overvurdere selve tallverdien. Jeg tror man til en viss grad gjorde det ved den tidligere beredskapsbevilgning, jeg tror man kan si at en stor del av den ikke ble brukt slik at man fikk militære verdier adekvate til det som beløpet representerte. Jeg tror vi skal bevilge det som er tilstrekkelig, men vi skal også være omhyggelige med å passe på at vi på ethvert punkt har organisert og disponert midlene slik at man for hver krone også får tilsvarende forsvarsmessige verdier.

Jeg tror det kan være av viktighet det som ble nevnt av en tidligere taler – jeg tror det var hr. Hambro – at man i spørsmålet om det svar som skal gis, også konfererer med andre land som står i noenlunde samme stilling som vi. Det land som nærmest kommer i betraktning da, er Danmark. Det vil i all fall være ytterst uheldig om det i denne situasjon med henvendelsen fra Amerika skulle bli noen vesentlig avvikelse som kunne gi uttrykk for en forskjell i villigheten til å gjøre en innsats på området, enten at vi skulle komme i et uheldig lys på grunn av Danmarks svar, eller at Danmark skulle komme i det lys på grunn av vårt svar. Jeg tror det er hensiktsmessig at vi der står i så god kontakt og forsøker å komme i takt med et slikt land som Danmark og muligens også andre land i lignende stilling, så vi kan unngå sådanne konsekvenser. Jeg tror også det ville være hensiktsmessig om man, før svaret gis, fikk anledning til å drøfte det her i denne forsamling. Det har vært nevnt av mange talere, og jeg skal ikke gå nærmere inn på det.

Jeg vil føye til i tilslutning til det jeg nevnte om sluttsummen, sammendragningen av de forskjellige del-summer, de forskjellige komponenter, som hver representerer bestemte tiltak av forsvarsmessig natur, at vi er jo ikke ferdig med de spørsmålene som der er oppe, ved at vi den 5. august avgir dette svaret til Amerika, det er så å si bare begynnelsen. Amerika skal vel i det svaret ikke ha noen slags redegjørelse for hvordan vi vil dekke våre utgifter, det kommer vel ikke innen rammen av det svaret som skal gis. Det er klart at *det* er av meget stor viktighet for oss. Nå kunne det være en grei måte å gjøre det på å overlate alt dette til Regjeringen og la den ta det fulle ansvar for det – det *har* jo også Regjeringen – og legge frem sin mening. Men når det gjelder så viktige spørsmål som dette, synes jeg det kunne være hensiktsmessig å innrette seg på lignende måte som når det gjelder en hel rekke andre spørsmål, at Regjeringen hadde til sin disposisjon organer hvor selve den arbeidsmessige forberedelse kunne foregå på en ganske annen måte enn den som er vanlig i alminnelighet. Det er altså all right at denne komite behandler spørsmålene, både på det forberedende stadium og senere sluttbehandler den, men denne komite er jo ikke noen arbeidende komite i vanlig forstand. På det økonomiske område har Regjeringen til disposisjon et organ som det økonomiske samordningsråd. Det er et organ som har utført en overordentlig betydningsfull virksomhet. Noen har sagt at det organ har Regjeringen for at den skulle ha en slags garanti, eller ha gisler, for det som den vil gjøre og som den ikke vil ta ansvaret for. Jeg sier ikke noe her som ikke alle vet, det har vært omtalt i pressen og sagt offentlig i politiske foredrag. Man kan selvfølgelig også på den annen side si at det er et uttrykk for det forhold at Regjeringen når den skal ta standpunkt til disse saker, ønsker å få tilrettelagt grunnlaget best mulig ut fra hensynet til de forskjellige syn og hensynet til samarbeidet. Enten man nå holder på det ene eller det annet synspunkt der, kan bli vesentlig en politisk smaksak. Men jeg tror at når det gjelder beredskapsspørsmålet, altså den rent militære side av det, den finansielle, den nasjonaløkonomiske, den arbeidsmessige og andre sider, tror jeg det vil være hensiktsmessig om man i den periode man nå skal gå igjennom, og som vi foreløpig kan regne kan omfatte et par års tid, hadde et lignende organ sammensatt av representanter for forskjellige organisasjoner og faglige områder, selvfølgelig også fra forskjellige partier, som da kunne bearbeide slike spørsmål og fremlegge dette materiale, så Regjeringen kunne ha det som grunnlag når den skal ta spørsmålet opp. Jeg bare nevner det som en antydning som jeg tror kan være verd overveielse.

Til slutt litt om kommunikeet. At det skal være et kommuniké, er alle enige om. At man ikke bør nevne noe bestemt beløp, tror jeg svært meget taler for slik som situasjonen ligger an. Derimot ville jeg gjerne i kommunikeet ha inn at det man har drøftet, er spørsmålet om en påskynnelse av beredskapsarbeidet med sikte på at man skal ha tilendebragt i løpet av en periode på 2 år det som var planlagt over en lengere tid. Jeg vil gjerne ha de 2 årene med, alle forstår vel grunnen til dette.

Natvig Pedersen: Det var bare en kort bemerkning om behandlingen i Stortinget og mitt syn på det. Jeg undervurderer ikke på noen måte betydningen av et stortingsmøte på et tidligere tidspunkt, men jeg vurderer den psykologiske

betydning av det i forhold til en virkelig grundig og forsvarlig behandling av et så stort og vanskelig spørsmål som dette. Så vidt jeg forstår er dette ikke noen kriseforanstaltning som skal settes i verk på ganske kort varsel. De *øyeblikkelige* tiltak som Regjeringen mener bør og må settes i verk, *har* Regjeringen fullmakt til å sette i verk. Her er spørsmål om en ganske omfattende plan for omlegging av vårt forsvar i løpet av disse to årene, og det mener jeg er en såpass stor sak med såpass mange sider at det ikke vil være noen fordel å få en – hva jeg kunne fristes til å kalle – forhastet behandling av Stortinget. Statsministeren nevnte at Regjeringen muligens kunne ha sitt forslag ferdig i løpet av 3 uker. Jeg vil si det vil være rekordtid om den klarer å behandle en såpass stor og vanskelig sak på 3 uker. Det vil være meget hurtig om Regjeringen har sin plan ferdig i begynnelsen av september. Og jeg ville da gjerne se at den stortingskomite som skal behandle denne sak, ikke bare tok standpunkt til sluttsummen, som vi kan diskutere her i dag – og *har* diskutert her i dag, men at den også behandler de forskjellige sider ved dette spørsmål grundigere enn vi må innrømme at vi behandlet saken forrige gang vi hadde en større ekstraordinær bevilgning. At Stortinget under sin behandling muligens ikke kan gå slik i detaljer, er en sak for seg, men at i alle tilfeller den forberedende komite skal ha tilstrekkelig tid til å behandle denne sak, synes jeg er meget viktig, og derfor tror jeg ikke at det vil være forsvarlig å fremskynne Stortingets innkalling stort mer enn det jeg antydte til begynnelsen av oktober, for at det forberedende arbeid skal kunne være så grundig som det er mulig på den forholdsvis korte tid vi da har, august og september.

Hambro: Jeg tror debatten her har gjort det ganske klart at det er for tidlig å avgjøre noe som helst i denne sak i dag. Det er for tidlig å gjøre noe vedtak om når Stortinget eventuelt skal tre sammen. Jeg er helt enig i det som ble uttalt av hr. Torp og i stor utstrekning i det som ble uttalt av hr. Natvig Pedersen, at det er først når man har en proposisjon utarbeidet at man overhodet kan ta standpunkt til når og hvorledes den skal behandles av Stortinget. Jeg anser det for meget lite sannsynlig at komiteen, hva enten det blir denne komite eller Militærkomiteen, kan begynne å behandle denne sak før i september måned en gang. Naturligvis, hvis forsvarsministeren mener at der er arbeider som bør settes i gang med en gang, og som ikke kan settes i gang før dette har vært behandlet av Stortinget, da har man den utvei å benytte den fullmakt man har fått, for det blir vel ikke arbeider av så omfattende karakter.

Jeg skulle tro at det er kommet til uttrykk her et samstemmig ønske om at komiteen må samles sammen med Regjeringen før svaret til Amerika blir avgitt, selv om man er enig i at det muligens nærmest kan bli en drøftelse av formen for et svar. Debatten her i dag har jo også demonstrert at en diskusjon av disse ting lett kan gå ut over alle felter av vårt politiske liv, hvis vi ikke blir enig om, før man kommer til Stortinget, å søke å begrense oss også i så henseende. Men jeg vil gjerne ha gitt min tilslutning til den enkle ting som ble uttalt av hr. Bratteli, og som jeg tror det er nødvendig å ha seg for øye – faren ved å følge skiftningene i det amerikanske politiske stemningsliv. Det er for oss alle – når først dette er nevnt – uhyre lite

tilfretsstillende at viktige avgjørelser i vårt statsliv skal betinges av at det er valg i Amerika i høst. Vi vet jo alle at det er valg i Amerika hvert annet år, og det kan ikke og bør ikke være av avgjørende betydning for de stater som er med i Atlanterhavspakten at de til enhver tid skal marsjere i takt med det man mener de valgtekniske hensyn gjør ønskelig i Amerika. Jeg vil for øvrig gjerne ha satt et stort spørsmålstegn ved det uttrykket «marsjere i takt». Hvem er det som bestemmer takten? Det er et bilde som muligens er mere naturlig å benytte fra norsk side, det er å «seile i konvoi» under krig, som vi alle vet – under beskyttelse. Der er det ikke det raskeste skip, men det langsomste skip som bestemmer den fart konvoien skal ha og den art av beskyttelse den skal få. Vi kan ikke uten videre si at vi er bestemt på å marsjere i takt med Amerika eller andre land. Det er en del av den oppgave vi har innen dette råd, å være med å gjøre vår innflytelse gjeldende når farten skal klarlegges og takten bestemmes. Man kan heller ikke sammenligne det ene lands statsbudsjett med det annets. Man kan ikke en gang med rimelighet sammenligne prosentsatsen av nasjonalinntekten. Amerikas statsbudsjett sett i forhold til vårt har meget store luker, der er jo i Amerika bl.a. ikke noe undervisningsbudsjett. En meget, meget stor del av vårt statsbudsjett gjelder både alt som har med undervisning å gjøre og en hel del av det som har med sosiale oppgaver å gjøre. *Det* finnes ikke i De Forente Staters budsjett, for det er de enkelte staters budsjetter som avgjør det. Lignende ting kan også anføres når det gjelder en rent mekanisk sammenligning med andre lands budsjetter.

I den forbindelse vil jeg få lov til å nevne en ting som jeg nevner spesielt fordi minister Bryn er til stede her i dag. Jeg har vært særdeles lite fornøyet med den representasjon Norge har i Stedfortrederrådet. Da spørsmålet ble drøftet her i komiteen og da det ble drøftet i den ordinære komite, ble det meget sterkt fremhevet betydningen av at man var representert på en slik måte at man holdt den nøyeste kontakt med det politiske liv og at man hadde en representant som var erfaren i vårt politiske og parlamentariske liv og helst også diplomatisk trenet. Vi har ikke fått noe slikt. Men det er meget vanskelig for oss å dømme helt ut om det, fordi de færreste av oss formodentlig har helt klart for seg hvorledes dette stedfortrederrådet virker og diskuterer, og det er jo der vårt nasjonale syn må gjøres gjeldende, og *det* kan etter mitt skjønn aldri gjøres fyldestgjørende med mindre det er en talsmann som har autoritet innen vårt politiske og parlamentariske liv. Men jeg vil be om, og jeg vil be Regjeringen om, hvis vi får et møte igjen i denne komite i nær fremtid, og hvis det er mulig da å ha minister Bryn til stede, at man anmoder minister Bryn om å gi denne komite en redegjørelse for arbeidsmetodene og arbeidsoppgavene i Stedfortrederrådet og den myndighetsfære det tillegger seg selv eller det menes å ha. Jeg ser at man nå begynner å kalle stedfortrederkonferansen for «brain trust» - det virker noe overraskende. Jeg vet ikke om det er ut fra de hensyn man har oppnevnt noen norsk deltager i den. Men når man kjenner det ry som «brain trust» har hatt både i Amerika og andre steder, så er det særdeles lite tilfretsstillende. Og jeg må si det like ut: jeg har store vanskeligheter fordi jeg ikke vet om man kan tillegge stedfortrederkonferansen noen stor innsikt eller noen stor autoritet.

Det er blitt sagt her at man må overlate til Atlanterhavspaktens egne organer å bestemme de og de ting. Hvilke forutsetninger har de for å bestemme de ting? Er det noen som har hørt i amerikansk politisk liv noen særlig tale om stedfortrederen for Dean Acheson? Hvilken autoritet har han i Amerika? Det er de organer som står bak, det er vel de rådgivere som er med, det er vel deres taktikk som bestemmer, som har innflytelse på dette stedfortrederrådet.

Jeg har en stadig angst for at vi innvikler oss i et mer og mer omspennende nett av diletantisme, som jeg betrakter med meget stor angst. Og som det nylig er blitt fremholdt, når man ser ut over landene i dag, får man et pinefullt beklemmende inntrykk av at det eneste land som har en intelligent leder av sin utenrikspolitikk, er Sovjetunionen. Ingen av de andre har noen autoritet å nevne, hverken i sitt eget land eller i andre land. Derfor er det av så uhyre stor betydning at de små land er så sterkt som mulig representert i Stedfortrederrådet, og at deres syn gjøres gjeldende og at de ikke bare nøyer seg med å erklære at de er villige til å marsjere i takt. Amerikas takt er noe annet enn Luxembourgs takt. Hvem er det som bestemmer? Vi bør ikke gi fra oss noe som forplikter oss og binder oss videre enn vi er villig til og kan ha full oversikt over.

Jeg hørte med interesse på hr. Valen. Han understreket at han ikke selv var rede til å ta en klar stilling til spørsmålene i dag. Der er jeg enig med ham. Han antydte et meget større beløp enn det som ble nevnt av statsministeren. Det er mulig at det er riktig. Heller ikke det kan vi ha noen oversikt over i dag. Det er først når disse oppgaver er lagt frem for oss, og vi er klar over hva det forlanges og hva vi ønsker å yte, at vi kan ta stilling til det spørsmål. Men jeg er enig i den ting som ble sagt av hr. Valen og også av hr. Smitt Ingebretsen, at hvis vi skal gå videre på den vei som vi er nødt til å gå, la oss da ikke utsette oss for at vi først kommer med et bud så lite at vi baketter må forhøye det av hensyn til de andre som er med, og av hensyn til de amerikanske ønskemål. Men la oss fremholde så sterkt som mulig i de organer som har med disse ting å gjøre, at det er ikke noen parallellitet mellom de forskjellige land i disse spørsmål – det *kan* ikke være det, hverken når det gjelder oppstillingen av de tallmessige oppgaver eller når det gjelder den nasjonale vurdering av på hvilke områder vi må anvende våre penger for sterkest mulig å bygge opp vårt folk og derigjennom også dets forsvarsvilje. Det er ingen tvil om at det vil være nødvendig at man har begge sider av saken for øye, slik som statsministeren nevnte.

Jeg vil også slutte meg til den anmodning som er kommet fra hr. Utheim, om at man helst med en gang får fastsatt en dag hvor denne komite kunne komme sammen igjen, og helst hvis en da på forhånd hadde fått en antydning av en dagsorden eller en skjematisk oversikt over hvorledes Regjeringen har tenkt seg å svare for at vi vil kunne være i stand til å gi Regjeringen et noe mer tilfredsstillende svar enn vi har kunnet i dag. For oss er jo møtet til veiledning og orientering, for Regjeringen har det ikke kunnet være til noen nevneverdig orientering, og formodentlig heller ikke til noen overraskelse for så vidt. Men vi ønsker at det skal være en viss gjensidighet i dette forhold, slik at det er å gi og å ta fra begge sider, og derfor vil vi gjerne være litt bedre forberedt enn vi har kunnet være det i dag.

Statsminister Gerhardsen: Jeg synes Regjeringen har lov til å oppfatte de uttalelser som er kommet fra komiteemedlemmenes side slik at det er gitt en alminnelig tilslutning til Regjeringens antydde forslag om en nødvendig bevilgning for å kunne øke tempoet i utbyggingen av vårt militære forsvar.

Når det gjelder det spørsmålet som nå er reist og som har fått tilslutning fra mange av komiteens medlemmer, om å få komiteen sammen til et nytt møte før svaret blir sendt, så skulle jeg tro at Regjeringen vil kunne ha et utkast til svar ferdig onsdag den 3. august. Hvis det utkast skal sendes rundt til komiteens medlemmer på forhånd, må en i tilfelle vente til torsdag eller til onsdag ettermiddag med møtet. Men det er nå mer et praktisk spørsmål.

Jeg går ut fra at det i det møte da blir spørsmål om først og fremst å drøfte utkastet til svar. Jeg tror ikke det er mulig for Regjeringen til det tidspunkt å ha ferdig noe i retning av forslag til dekning av utgifter og belastning. Derimot går jeg ut fra at en må prøve å si noe mer om beløpet, dets fordeling og nærmere begrunnelse når det gjelder beløpets størrelse. Spørsmålet om tidspunktet for innkalling av Stortinget kunne jeg tenke meg en kanskje kunne vente med å drøfte nærmere til møtet onsdag eller torsdag i neste uke. Det er vel riktig som hr. Torp sa, at det i stor utstrekning vil være avhengig av når Regjeringen kan vente å få sine forslag ferdig. Regjeringen vil vel kunne vite noe mer om det i neste uke.

Sven Nielsen: I likhet med hr. Kjøs festet jeg meg i utenriksministerens redegjørelse særlig ved de etter min mening fornuftige ord som falt fra den franske representant i Stedfortredederrådet, nemlig at programmer og planer – så forsto jeg det i all fall – var vel og bra nok, men i denne situasjon gjaldt det praktiske, konkrete tiltak og ikke for meget utenomsnakk. Det gledet meg derfor å høre forsvarsministeren nevne hva han tenker å sette i verk på det militære område, nemlig opptrening av nye styrker, repetisjonsøvelser, anlegg av permanente og halvpermanente etablissementer og endelig våre militære fabrikkers overgang fra sivil til militær drift. Jeg vil selv gjerne gå litt mer inn på spørsmålet om opplæring av styrker og repetisjonsøvelser, men på grunn av den langt fremskredne tid i dag skal jeg ikke gjøre det. Jeg vil imidlertid anmode forsvarsministeren om til neste møte å gi oss – selvsagt ikke en detaljert, men en noenlunde oversiktlig meddelelse om hva det aktes gjort på de forskjellige områder her. Da vil jeg gjerne komme tilbake til dette spørsmål.

Valen: I det innlegget eg hadde, gav eg uttrykk for at eg gjerne ville vera med på å gjera vedtak om dei løyvingar og dei tiltak som trengst, slik som Riksstyret meiner det er turvande i den situasjon vi er i. Eg minnest frå dei siste par åra føre den siste verdskrigen korleis vi då i siste liten løyvde pengar som vi i liten mon fekk full nytte av for di det var for seint. Eg går ut frå at med det førebuande arbeidet som er gjort gjennom dei militære samrådingar innom Atlanterhavspakta, er ein i dag mykje meir førebudd, og at desse tiltak vil det vera tid til å setja igjennom på ein rasjonell og heldig måte slik at vi kan få full nytte ut av det.

Kor stor løyvinga skal vera, veit eg sjølvsagt ikkje, men eg har før uttala meg om det. Hr. Hambro nemnde at det hadde svært lite for seg i den samanheng å nemna tal frå andre nasjonar; han sa at i Amerika der er skulebudsjettet utanom statsbudsjettet o.s.b. Ja, det var eg som nemnde tal, men dei tal eg nemnde, var i samanlikning med nasjonalinntekta, våre militære utgifter i samanlikning med vår nasjonalinntekt. Det er i alle fall eit grunnlag, jamvel om Amerika sjølvsagt kan ofra langt større prosent av si nasjonalinntekt. Men når det er spørsmål om farten her, kan ein godt seia at vi skal ikkje skipa oss etter det amerikanske tempo og dei svingingar som der måtte vera, men det er no i denne situasjon at Amerika er viljug til å bera utgifter ikkje berre for seg sjølv, men også for militære tiltak som vi tidlegare hadde tenkt oss at kvart land skulle bera for seg, og difor er det vel også naturleg at vi tek omsyn til Amerika som vil hjelpa oss med våre militære utgifter. Difor er det også eg meiner at vi her må syna oss viljuge til å ofra det vi kan på den bakgrunn som Amerika har lagt opp.

Det er svært viktig med inntektene, og korleis desse pengane skal bytast ut, men eg forstår godt at Regjeringa må ha lengre tid på det, og eg er viljug til å vera med på å gjera vedtak om dei pengar som trengst og dei tiltak som trengst utan å få vita i detaljar korleis pengane skal skaffast. Eg vil der reservera meg mot den tankegangen hr. Bratteli ga uttrykk for. Vi har ikkje politisk borgfred i landet, og vi er vel ikkje heller i den situasjon at vi har tenkt oss det, og difor kan Regjeringa ikkje krevja at dei andre politiske parti skal lata vera å seia si meining om den ålmenne økonomiske politikken åt Regjeringa, der må ein ha fritt slag. Er vi i den situasjon at vi skal ha ålmenn politisk borgfred, ja vel, så må då heile den politiske konstallasjonen byggjast på det. I sjølve dei militære tiltak, i sjølve den sektoren, og når det gjeld viljen til å vera førebudd og viljen til å ofra, der er det vel von om at vi kan samlast. Men vi må ikkje tøyja det lenger enn rimeleg er med den politiske situasjon vi har.

Med omsyn til innkalling av Stortinget er vi vel samde om å koma tilbake til det spørsmålet. Men for meg synest det vera naturleg det som forsvarsministeren sterkast var inne på, at Stortinget vert kalla saman for denne oppgåva. Er det her spørsmål om at vi skal gje uttrykk for det vi meiner vi kan evna i denne vanskelege situasjon, så er det ei så sentral og stor oppgåve at det kan Stortinget kallast saman og gjera vedtak om. Eg går ut frå at endå om vi ventar ei stund framover hausten, så vil likevel ikkje Regjeringa i alle punkt ha lagt fram detaljerte planar. Det kan vera visse ting ho meiner må takast straks, og det kan Stortinget få kjennskap til og ta standpunkt til. Men heile planen vil naudturveleg måtta hanga saman med rådleggingar i Atlanterhavspakta og med utgreiingar der, og det må koma saman med tilrådinga frå Forsvarskommisjonen. Eg trur difor det er urett å draga desse to ting saman, handsaminga av dette spørsmålet i Stortinget og den ordinære samling til hausten, om ein kan kalla ho ordinær. Der skal ein handsama mange ting, mange ting som må førebuast av nemnder, elles kjem Stortinget til å gå saman her utan arbeid. Eg trur ikkje ein skal gripa inn med uro i førebuingsarbeidet for den meir ordinære samling til hausten. Lat nemndene få den ro dei treng til det arbeidet, og lat oss skaffa Stortinget høve til å ta stode til dette spesielle store og viktige spørsmålet.

Psykologisk, er eg viss på, skal det også visa seg å vera ei vinning, dersom dette fører med seg store offer for folket.

Utenriksminister Lange: Det har vært en del diskusjon her om et kommuniqué, og jeg tror det er absolutt nødvendig at det blir sendt ut et kort kommuniqué. Jeg tror samtidig det er nødvendig å få slått fast og innskjerpet at ingen må på forhånd forut for et møte i denne komite gi noen meddelelse til offentligheten om at et slikt møte blir holdt. Det kan være situasjoner hvor det er av vesentlig betydning at møtet kan komme sammen i all stillhet. Derfor må det være en ufravikelig hovedregel at intet blir sagt på forhånd, og så får det i hvert enkelt møte tas standpunkt til om det er hensiktsmessig etter møtet å sende ut et kommuniqué. I dette tilfelle tror jeg det er riktig at det blir gjort. Jeg tror samtidig det er riktig i det kommunikeet ikke å gi noen antydning om hvilket beløp det kan bli tale om. Man må overveie det problemet bl.a. på grunnlag av hva vi kan få innhentet av opplysninger til vi igjen møtes i denne komite, om hvilken størrelsesorden andre av medlemslandene har tenkt seg. Vi har alt fått henvendelse fra den danske regjering som gjerne ville ha kontakt i dette spørsmålet. Den kontakt vil bli tatt. Det er meningen at minister Bryn reiser tilbake til London for innenfor rådet av representanter for utenriksministrene der å prøve å få tak i så meget av opplysninger som mulig fra andre medlemsland. Vi vil så dels i lys av hva vi får vite om hva andre har tenkt å satse, og dels i lys av hva som er kommet frem i debatten her, kunne gå til en revisjon av tallet. Jeg vil bare i forbindelse med tallet si et par ting. 250 millioner kroner over 2 år under de forutsetninger vi i dag arbeider med, betyr, hvor det gjelder hva vi kan få utrettet, adskillig mer enn de 250 millioner over 2 år forrige gang, fordi vi dengang, som forsvarsministeren opplyste, brukte omtrent halvparten til materiellanskaffelser, og vi denne gang takket være den amerikanske regjeringens tilbud om å komme med et tilleggshjelpesprogram, kan regne med at materiellanskaffelsene dekkes utenom de 250 millioner kroner. Det betyr da også at den realøkonomiske belastning av de 250 millioner denne gang i form av hva det vil kreves av materialer for rasjonelt å bruke et sådant beløp – hva det vil kreves av arbeidskraft o.s.v. – blir større enn den var sist. Jeg er helt enig i at en av de vurderinger man må legge til grunn før man låser seg fast på noe bestemt beløp, er nettopp det som hr. Hegna var inne på, at man er noenlunde sikker på at man opererer med et beløp som man rasjonelt kan utnytte, i løpet av denne periode. Ellers hvor det gjelder sammenligningen mellom hva vi satser og hva andre satser, er jeg helt enig med hr. Hambro i at det nytter ikke der å bygge bare på så enkle kriterier som prosenten av nasjonalinntekten eller prosenten av budsjettet. Det er et synspunkt som meget sterkt har vært hevdet nettopp fra norsk side innenfor den forsvarsøkonomiske komite i Atlanterhavspakten, hvor vi har sagt at man må ha et ganske anderledes differensiert grunnlag, og vi har fått tilslutning i ganske stor utstrekning for at det er nødvendig, og det arbeides med å finne frem til et bedre avveiet vurderingsgrunnlag for den relative innsats fra hvert enkelt deltagerland.

Det er naturligvis farlig å bruke slagordmessige formuleringer som dette å «gå i takt», og jeg tror ikke man skal presse et sådant uttrykk for hardt. Det jeg tror er vesentlig, er at vi har det grunnsyn at vi her må prøve å opptre på linje med våre allierte, at vi ikke våger oss meget lenger frem enn de andre, og at vi på den andre siden heller ikke blir slepende etter de andre, og at vi selvfølgelig må ta vår del av arbeidet med å finne frem til den felles vurdering som skal legges til grunn. Det vil skje på et forberedende stadium i det nye organ hvor vi er representert av hr. Bryn.

Det er alltid vanskelig å finne nåde for hr. Hambros øyne hvis man er – det være seg tjenestemann i utenriksetaten eller leder av noe lands utenrikspolitikk. Jeg vil gjerne ha understreket at i det råd hvor minister Bryn representerer oss, er det en forberedende tilrettelegging av vurderingene som skjer, vurderingene selv gjøres av de konstitusjonelt ansvarlige utenriksministre. Det er alt sammenkalt et nytt møte av utenriksministrene i New York 15. og 16. september.

Jeg tror det er litt tidlig å be minister Bryn gi oss en utredning om stedfortredernes virkeområde. De har vært sammen i 3 dager hittil, de har gjennomarbeidet noen punkter av en meget omfattende dagsorden for dette sitt første møte. Jeg tror vi vil ha betydelig mer utbytte av hans redegjørelse på et noe senere stadium når det er etablert en viss fasthet i dette organs arbeid. Det har vært forutsetningen fra Regjeringens side hele tiden at minister Bryn er til stede i komitemøtene her i Stortinget, og kan gi de opplysninger direkte som måtte ønskes, og først og fremst kan være mest mulig i kontakt med stemninger og oppfatninger her hjemme. Den praksis er det da tanken at vi fortsatt skal følge.

Statsministeren ba om at vi ikke nå skulle diskutere i enkeltheter spørsmålet om sammenkalling av Stortinget, men da jeg ikke får anledning til å være til stede i denne komites neste møte, fordi jeg må til ministerkomiteens møte i Strasbourg i neste uke, vil jeg gjerne gi uttrykk for mitt synspunkt for dette spørsmålet. Jeg hører til dem som mener det vil være riktig at en får Stortinget sammen for å ta standpunkt til både selve bevilgningen og, hva som er viktigere, den realøkonomiske dekning, til innpassingen av dette i hele vår økonomiske politikk, så snart som det overhodet er mulig for Regjeringen å ha en proposisjon ferdig og ha spørsmålet gjennomarbeidet. Det var alt før Stortinget gikk fra hverandre på det rene at vi av hensyn til hele vår utenriksøkonomiske situasjon måtte gjennomføre en betydelig nedskjæring av vårt investeringsnivå. Skal vi kunne greie denne økede innsats i sikkerhetssektoren uten å skape fare for store skjevheter i vår økonomi, vil dette nødvendigvis gjøre en enn ytterligere nedskjæring av investeringene i andre sektorer for å få plass til de nødvendige investeringer i sikkerhetssektoren. Alt dette tror jeg det er viktig at Stortinget på et så tidlig stadium som mulig får adgang til å ta standpunkt til og jeg tror også at det utad vil ha en god virkning at det blir kjent at man ser så alvorlig på denne sak at Stortinget blir sammenkalt tidligere enn planen opprinnelig var. Og så endelig det siste synspunkt: en arbeider her under inntrykket av at det skal arbeides raskt. Det vil ganske sikkert bli nødvendig for Regjeringen, uansett om Stortingets møte blir noe fremskynnet, i en viss utstrekning å bruke de fullmakter vi har fått, og dermed låse ting fast. Det bør ikke låses fast mer i kraft av disse fullmakter enn absolutt nødvendig før Stortinget har tatt standpunkt til det.

Formannen: Dermed er debatten avsluttet, og jeg vil da gjerne høre om komiteen vil være enig i følgende:

At vi holder et nytt møte i neste uke, onsdag kl. 13 og at vi da drøfter et utkast til svar til den amerikanske regjering og de opplysninger som Regjeringen ellers måtte kunne legge frem om forslaget om ekstraordinære bevilgninger til forsvarsberedskapen.

Videre at vi i dette møtet drøfter nærmere tidspunktet for å sammenkalle Stortinget.

Utheim: Jeg henstiller om ikke dette møte kan holdes torsdag eller helst fredag istedenfor onsdag.

Utenriksminister Lange: Jeg må henstille at man i all fall ikke venter lenger enn til torsdag morgen, fordi anmodningen er *før 5. august* – og etter et sådant møte, hvis det i det hele tatt skal ha noen hensikt, må Regjeringen ha en viss tid til igjen å se på svaret på bakgrunn av en diskusjon her, så det aller seneste måtte være torsdag morgen kl. 10.

Hambro: Nei, jeg synes det er riktig å ta det onsdag kl. 13, som formannen antydde.

Utheim: Det er i all fall meg umulig å komme da. Da melder jeg forfall nå.

Formannen: Jeg har intet imot at vi holder møtet torsdag kl. 10.

Valen: Eg vil svært gjerne ha utsettelse til torsdag.

Lavik: For meg vil det også passa best torsdag.

Formannen: Det er så mange som ønsker utsettelse, at da beslutter vi at møtet holdes torsdag kl. 10, hvis utenriksministeren kan gå med på det.

Ryen: Jeg vil gjerne vite om det er de ordinære medlemmer av komiteen som skal innkalles til det møte, eller om det er vi som er her i dag.

Formannen: Jeg går ut fra at sådan som det ligger an her, må varamennene møte, for noen varamenn er innkalt for representanter som ikke kan være til stede i neste uke. For Bondepartiets vedkommende er begge representanter forhindret fra å være til stede, så begge varamennene må møte.

Så har jeg laget et utkast til en pressemelding som jeg skal få lov til å lese opp ganske langsomt:

«Stortingets utvidede utenriks- og konstitusjonskomite har vært samlet til møte i disse dager for å drøfte den internasjonale situasjon og

nødvendigheten av å øke farten i gjenreisningen av det norske forsvar. Under møtet meddelte Regjeringen at den ville legge frem for Stortinget forslag om betydelige ekstraordinære bevilgninger til forsvaret. Det ble drøftet å kalle Stortinget sammen tidligere enn forutsatt for at det snarest mulig kan behandle forslaget. Komiteen holder nytt møte i neste uke.»

Utenriksminister Lange: Er det ikke riktigere i dag å bruke uttrykket «utbyggingen» eller «oppbyggingen» av vårt forsvar istedenfor «gjenreising». «Gjenreising» 5 år etter vil ikke ha noen psykologisk heldig virkning. – Og kanskje det er riktigere å bruke «beredskap», for det favner videre.

Formannen: «Utbyggingen av vår forsvarsberedskap».

Torp: «Betydelige» kan vel gå ut?

Formannen: «Under møtet meddelte Regjeringen at den ville legge frem for Stortinget forslag om ekstraordinære bevilgninger til forsvaret.» - Er det enighet om dette kommuniqué? – Jeg går da ut fra at det er vedtatt.

Så vil utenriksministeren gi noen ganske korte opplysninger om hvordan det ligger an med Norges støtte til aksjonen i Korea.

Utenriksminister Lange: Siden komiteen sist var samlet, har Regjeringen drøftet spørsmålet flere ganger, og vi har bedt ambassadøren i Washington – fordi generalsekretariatet har bedt om at forhandlingene om de konkrete hjelpetiltak skal foregå direkte mellom vedkommende medlemslands ambassadør i Washington og State Department – vi har bedt ambassadøren i Washington si at den norske regjering er villig til som sitt direkte bidrag å stille til disposisjon på den norske stats bekostning enten ett større eller to mindre skip av den art som det måtte være behov for, og det har vært antydning fra vår side at blant de skip som raskest kunne stilles til disposisjon, var en del skip som egner seg til trosstransport. Vi har enda ikke fått noen endelig reaksjon. Vi har bare fått foreløpig beskjed om at den amerikanske regjering er meget glad for at dette bidrag vil bli gitt, og det forhandles nå om hvilket skip det kan være spørsmål om. Det er ting som tyder på at det som det kan være mest behov for er tungløft-skip av typen «Bell»skip til transport av tanks, og at det også kan være bruk enten for trosstransportskip eller for tankskip, og det kan også tenkes å være bruk for «liberty»skip. Regjeringen har tenkt seg at den burde kunne gå til et skip som ville betinge en utgift på kr. 40 000 pr. dag – det koster nemlig så meget med krigsrisikotillegg og det hele. Et «bell»skip koster kr. 20 000 pr. dag, et transportskip som «Svalbard» også kr. 20 000 pr. dag, vesentlig i utenlandsk valuta. Hvis vi altså tenker oss som en grense for denne direkte innsats kr. 40 000 pr. dag, er det i løpet av et halvt år 7,5 millioner kroner vesentlig i dollar. Det er det vi på det nåværende stadium har ment det var mulig for oss å ta ansvaret for uten å forelegge saken for Stortinget. Viser det seg så at andre lands bidrag blir

av en størrelsesorden som vil gjøre det rimelig at vi også øker vår innsats, så må den sak da forelegges for Stortinget.

Ut over dette har vi sagt at vi gjerne vil medvirke til at norsk tonnasje blir disponert på vanlig kommersielle vilkår. Vi er utover det blitt anmodet av skipsreder Braathen om å tilby uten vederlag å stille til rådighet ett av hans store transportfly.

Det er det som foreligger i øyeblikket i forbindelse med norsk hjelp til Korea.

Formannen: Hvis da ikke noen har noe annet å spørre om i denne forbindelse, og ikke noen andre spørsmål å reise, er vi ferdig med den oppsatte dagsorden. – Komiteen møter da igjen i neste uke torsdag kl. 10 uten nærmere innkallelse.

Møtet hevet kl. 16.50.